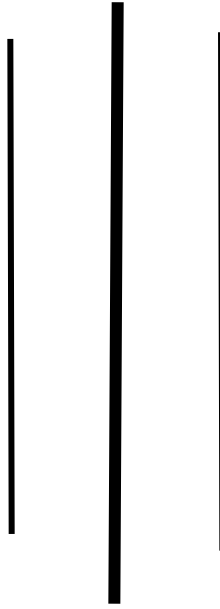

राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action
Plan)

चिचिला गाउँपालिका

संखुवासभा

जेठ, २०७९

परामर्शदाता

सामुदायिक विकास मञ्च-नेपाल, धनकुटा

प्रतिवेदनको सन्दर्भमा:

दस्तावेज	चिचिला गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
परामर्श सहयोग	सामुदायिक विकास मञ्च-नेपाल, धनकुटा
मिति	जेठ, २०७९

कृतज्ञता ज्ञापन

संखुवासभा जिल्ला, चिचिला गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन तथ्य तथ्यांक उपलब्ध गराउने तथा अन्तिम प्रतिवेदन तयार पार्न सल्लाह, सुझाव उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री पासाङ नुर्वु शेर्पा, उपाध्यक्ष श्री मनकला राई, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री शुक्रादेवी राई, गाउँपालिकाका वडाध्यक्षहरू, कार्यपालिका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू तथा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू लगायत सरोकारवाला सबैमा परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट हार्दिक धन्यवाद साथ आभार व्यक्त गर्दछौं । यो तीन वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना चिचिला गाउँपालिकाको राजस्व सुधारका लागि मार्गदर्शक दस्तावेजको रूपमा रहेको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको सकारात्मक विश्लेषण गरी गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने विश्वास लिइएको छ । परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट अहोरात्र रूपमा खटेर राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नुहुने टोलीनेता केदार दाहाल, विज्ञ नुषराज श्रेष्ठ र फिल्ड अधिकृत खेमराज निरौला विशेष धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

भीम बहादुर बस्नेत
अध्यक्ष
सामुदायिक विकास मञ्च-नेपाल
धनकुटा

विषय सूची

परिच्छेद-एक: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य	१
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू	२
१.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका लागि अपनाईएका विधिहरू	३
१.४.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन	३
१.४.२ अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला	३
१.४.३ तथ्यांक तथा सूचना संकलन र विश्लेषण	९
१.४.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण	१०
१.५ योजनाका सीमाहरू	१०

परिच्छेद-दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ परिचय	१२
२.२ भौगोलिक अवस्थिति	१२
२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन	१२
२.४ जनसंख्याको अवस्था	१३
२.५ सडक यातायात तथा विकासका पूर्वाधार	१४
२.६ मानव संसाधनको अवस्था	१५
२.७ भौतिक सम्पतिको अवस्था	१७

परिच्छेद-तीन: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था	१८
३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	२२
३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र संभावना विश्लेषण	२३
३.३.१ स्थानीय कर राजस्व	२३
३.३.२ गैर कर राजस्व	२९

परिच्छेद-चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र	३५
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता	३६
४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था	३६
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	३८

परिच्छेद-पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना.....	४२
५.१.१ प्रभावकारी राजस्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति.....	४२
५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना.....	४४

परिच्छेद-छः आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण.....	५०
६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपण.....	५४

परिच्छेद-सात: अपेक्षित नतिजा

७.१ अपेक्षित नतिजा.....	५७
-------------------------	----

परिच्छेद-आठ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	५९
--------------------------------	----

सन्दर्भ सामग्री.....	६२
----------------------	----

अनुसूची

अनुसूची १ - तथ्याङ्क संकलनको चेक लिष्ट.....	६३
अनुसूची २ - तथ्याङ्क संकलन फाराम.....	६४
अनुसूची ३ - राजस्व सुधार योजना तर्जुमा सम्बन्धि झलक.....	६९
अनुसूची ४ - अभिमुखिकरण कार्यशाला र मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको उपस्थिति.....	७१
अनुसूची ५ - प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्राप्त पृष्ठपोषण.....	७५

तालिका सूची

तालिका १: गाउँपालिकाको वडा विभाजन र क्षेत्रफल.....	१३
तालिका २: वडा अनुसार जनसंख्याको वितरण.....	१३
तालिका ३: जातीय आधारमा जनसंख्याको विवरण.....	१३
तालिका ४: गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको विवरण.....	१६
तालिका ५: गाउँपालिकाको अचल सम्पतिको विवरण.....	१८
तालिका ६: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था.....	२२
तालिका ७: संभाव्य सम्पति करदाता तथा सम्पति करको दर.....	२४
तालिका ८: मालपोतको संभावित प्रक्षेपण.....	२७
तालिका ९: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण.....	२८
तालिका १०: राजस्व परामर्श समितिको विवरण.....	३५
तालिका ११: गाउँपालिकाको आयको अवस्था.....	३७
तालिका १२: कुल आयमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान.....	३८
तालिका १३: राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति.....	४२
तालिका १४: राजस्व प्रशासन सुधार योजना.....	४४
तालिका १५: कर राजस्व सुधार योजना.....	४५
तालिका १६: गैर कर राजस्व सुधार योजना.....	४७
तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपणको आधार.....	५०
तालिका १८: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण.....	५४
तालिका १९: अपेक्षित आय संरचना.....	५८
तालिका २०: अनुगमन तालिका.....	६०

चित्र सूची

चित्र नं. १: चिचिला गाउँपालिकाको नक्शा	१२
चित्र नं. २: अनुगमन मूल्याङ्कन ढाँचा	५९

परिच्छेद एक: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको राज्य संचालनको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको विकास कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरूप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन लगानी आवश्यक पर्दछ । यसका लागि स्थानीय तहलाई संघ र प्रदेशबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँड बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर, सेवा शुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैर कर लगाउने अधिकार उपलब्ध रहेको छ । त्यस्तैगरी अन्य स्वदेशी संघ संस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने साथै नेपाल सरकारको सहमति लिई वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने समेत कानूनी व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकार अनुसार स्थानीय सरकारलाई आन्तरिक आय परिचालनको उल्लेख्य अधिकार उपलब्ध रहेको भएता पनि सो अधिकारहरू कानून सम्मत, व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले स्थानीय सरकारहरूले पूर्णरूपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन् । जसको मुख्य कारणहरूमा संघीय शासन व्यवस्था अनुसारको स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक कानून, नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, आधार तथ्याङ्कको उपलब्धता र आयको सम्भाव्यता अध्ययन, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना र अभ्यासको कमी आदि रहेका छन् ।

नेपालको संविधानले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई एकै किसिमका राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ । यद्यपी संस्थागत संरचना, जनशक्ति, व्यवस्थापकीय पक्षहरूलाई विश्लेषण गर्दा वर्तमान अवस्थामा आन्तरिक स्रोत परिचालनमा गाउँपालिकाको अवस्था कमजोर नै देखिन्छ । मुलुकमा संघियता लागु भईसके पश्चात राजस्व परिचालन क्षमतामा विगतको तुलनामा सुधार हुँदै गएको भए तापनि कानून बमोजिम संघ, प्रदेश, राजस्व बाँडफाँट र अन्य विभिन्न निकायहरूबाट प्राप्त हुनसक्ने अनुदानहरूको व्यवस्थापन गर्दै आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धि तथा परिचालन प्रक्रियामा सुधार ल्याउन अझै धेरै प्रयासको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा आफ्नो आन्तरिक स्रोतलाई विस्तारै मज्बुत बनाउँदै समग्र राजस्व संकलन तथा परिचालनलाई व्यवस्थित गर्न चिचिला गाउँपालिकाले नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ को परिधीमा रही सहभागितामूलक पद्धति अवलम्बन गरी यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरेको छ ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

स्थानीय सरकारलाई संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अनुसूची ८ मा रहेका २२ वटा प्रमुख कार्यक्षेत्र भित्रका जिम्मेवारीहरू पुरा गर्नुपर्ने अवस्था छ । यस प्रयोजनका लागि स्थानीय सरकारलाई संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तिय अनुदानका अतिरिक्त स्थानीय सरकारलाई आफ्नै राजस्वका आधारहरू तयार गर्ने

अधिकार निहित रहेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ घ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा ४ अनुसार स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रमा कर तथा गैर कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार रहेको छ । तर कर प्रणाली र अधिकार क्षेत्रबारे कम जानकारी, ससाना व्यवसायमा कर लागु गर्दा हुन सक्ने संभावित अलोकप्रियता, स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन आएको अनुदान रकम नै खर्च गर्न नसकिरहेको अवस्थामा कर लगाउनु पर्ने आवश्यकता नै महसुस नहुनु जस्ता कारणहरूले गर्दा आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रहेर स्थानीय तहहरूले अपेक्षित रूपमा राजस्व संकलन गर्न सकिरहेका छैनन् । यसरी स्थानीय सरकारहरूले वित्तीय संघियताको मर्म अनुसार पूर्णरूपमा अभ्यास गर्न नसकेका अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर वैज्ञानिक कर प्रणाली लागु गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग पुग्नेगरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु नै यसको मुख्य ध्येय हो ।

त्यसैले स्थानीय सरकारको वृद्धो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि ती निकायहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अपरिहार्य बन्न पुगेको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका संभावनाहरूको खोजी गर्ने, संभाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो रहेको देखिन्छ ।

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था, संभावना तथा परिचालनमा देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तर्जुमा तथा सो को आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गर्नु यस कार्यको प्रमुख उद्देश्य हो । यस कार्यका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन् ।

- ❖ गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा अध्यक्ष लगायत कार्यपालिकाका पदाधिकारी, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, शाखा प्रमुखहरू, राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- ❖ राजस्व परिचालन सन्दर्भमा विद्यमान नीति, विगत वर्षहरूको आय परिचालन, वर्तमान राजस्व प्रशासन र वित्तीय अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- ❖ गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको आधार र दरको वृद्धिका सम्भावनाहरू (नयाँ संभावनाका स्रोतहरू समेत) पहिचान र विश्लेषण गरि राजस्व प्रक्षेपण गर्ने ।
- ❖ सहभागितात्मक विधी अवलम्बन गरी चिचिला गाउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्य योजना तयार गर्ने ।
- ❖ आन्तरिक राजस्व परिचालनका लागि आवश्यक नीति तथा क्षमता विकासको अवस्थाको पहिचान तथा सुधारका लागि सुझाव दिने ।

१.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका लागि अपनाईएका विधिहरू

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने क्रममा यस सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन, सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको तयारी, शाखागत तथ्यांकहरू संकलन, विश्लेषण, अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना, सामुहिक छलफल, प्रस्तुतीकरण, अन्तर्वार्ता, तथा स्थलगत अवलोकन लगायतका विधिहरू अपनाईएको थियो । यस कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भमा सम्पादन गरिएका मुख्य कृयाकलापहरूलाई निम्न लिखित चार चरणमा वर्गीकरण गरी व्याख्या गरिएको छ ।

१.४.१ पहिलो चरण: सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन:

यस चरणमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यसँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन गरिएको थियो । खासगरी यस अगाडी भएका राजस्व अभिवृद्धि सम्बन्धी अध्ययनहरू, प्रकाशनहरू, कार्य योजनाहरू, राजस्व परामर्श समितिका निर्णयहरू, पालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र प्रचलित कानुनी व्यवस्थाहरूको अध्ययन तथा विप्लेषण गरिएको छ । मुख्यतः निम्नानुसारका सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन र आधार लिईएको छ ।

- ❖ नेपालको संविधान, २०७२
- ❖ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- ❖ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- ❖ राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- ❖ स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६
- ❖ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन,
- ❖ विनियोजन ऐन,
- ❖ गाउँपालिकाको बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट
- ❖ गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र
- ❖ संघ, प्रदेशको नीति, कार्यक्रम, जारी गरिएका कार्यविधि, निर्देशिका तथा दिग्दर्शनहरू

१.४.२ दोस्रो चरण: अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला:

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा मिति २०७८ साल फागुन ८ गते पालिकाका अध्यक्ष लगायत कार्यपालिकाका पदाधिकारी, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, शाखा प्रमुखहरू, राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा अभिमुखीकरण तथा कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । प्रत्येक समूहमा विषयगत अनुभव र कार्य जिम्मेवारीका हिसावले उपयुक्त सहभागीहरू समावेश गरिएको थियो । कार्यशालामा सहभागीहरूलाई निम्न चारवटा समूह विभाजन

गरी समूह अभ्यास गराईएको थियो । समूहगत छलफलबाट आएका निचोडलाई तपशील अनुसार जस्ताको तस्तै राखिएको छ ।

समूह नं.१ राजस्वका शिर्षकगत दर दायरा र प्रक्षेपण			
राजश्वको शिर्षक	हालको दर दायरामा परिवर्तन गर्नु पर्ने भएमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि (महिना साल)	जिम्मेवारी
सम्पती कर	सम्पत्ति कर कार्यान्वयनको प्रभावकारिता बृद्धि गर्नु पर्ने	२०७९ श्रावण	गाउँपालिका/ राजस्व शाखा/लेखा शाखा
भूमि कर वा मालपोत	बाँकी बक्यौता रकम अशुल गर्ने र वार्षिक १० प्रतिशतले बढाउने	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख
घर जग्गा वहाल कर	सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरू र व्यवसायीहरूबाट शुरू गर्ने	२०७९ श्रावण	गाउँपालिका/ राजस्व शाखा प्रमुख
गैर कर राजस्व	वहाल विटौरी शुल्क उठाउने	२०७९ श्रावण	गाउँपालिका/राजस्व शाखा

समूह कार्य गर्दै सहभागीहरू

समूह २. कर राजस्व सुधार योजना			
कर राजस्वको शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि (महिना साल)	जिम्मेवारी
सम्पत्ति कर	<ul style="list-style-type: none"> सम्पत्ति कर विधेयक सभाबाट पास गरिएको र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि करदाता शिक्षा कार्यक्रम जनस्तरमा संचालन गर्ने 	०८० श्रावण	लेखा प्रमुख/ गाउँ कार्यपालिका
भूमि कर / मालपोत	<ul style="list-style-type: none"> करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा सम्मान गर्ने वडा वा गाउँपालिकाबाट लिने सुविधाका लागि कर तिरेको प्रमाण पेश 	०७९ भाद्र	गाउँ कार्यपालिका
घर जग्गा बहाल कर	<ul style="list-style-type: none"> अभिमुखिकरण कार्यक्रम टोल स्तरमा संचालन गरी घर जग्गा बहाल कर अनिवार्य लागु गर्ने 	०७९ भाद्र	गाउँ कार्यपालिका
व्यवसाय कर	<ul style="list-style-type: none"> अनिवार्य व्यवसाय दर्ता गर्न प्रेरित गर्ने दर्ता गरिएका व्यवसायहरूलाई गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधामा प्राथमिकता दिने 	०७९ भाद्र	गाउँ कार्यपालिका
जडिबुटी/कवाडी र जीवजन्तु कर	दायरा बृद्धि गर्ने	२०७९ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका

समूह कार्य गर्दै सहभागीहरू

समूह ३. गैरकर राजस्व सुधार योजना

गैरकर राजस्वका शिर्षक	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि (महिना साल)	जिम्मेवारी
स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	अरूण नदी, हाँडीखोला, लंखुवा खोलाबाट बालुवा संकलन गर्न सकिने, बर्खे, माडमाया, ढाँडगाउँ चौतारा र पाखाबाट बाट गिट्टी ढुंगा सङ्कलन गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख
काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री, वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्री	दिदिड तथा मत्सपोखरी देखि अलैंची, अम्लीसो, रूद्राक्ष दाना विक्री, वडा गत जडीबुटी, ग्रीन टी/ चिया अहाले र चिचिला बजार तथा कागतेबाट शुल्क उठाउने	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख वडा समिति
मूल्यांकन सेवा शुल्क, सिफारीस, प्रमाणित तथा नक्सा पास दस्तुर	लकडी विक्री राजस्व संकलन कार्यान्वयन अनिवार्य काठ चिरानी प्रति रूख २००	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख
सिफारीस प्रमाणीत तथा नक्सापास दस्तुर	नक्सा पास गर्न सकिने तथा वार्षिक आय प्रमाणित बाट राजस्व संकलन गर्न सकिने	२०८० श्रावण	भैतिक पुर्वाधार प्रमुख राजस्व शाखा प्रमुख
व्यवसाय कर	व्यसाय दर्ता शसक्त गर्ने, अरूण ३ परियोजनाको जग्गाको नविकरण र व्यवसाय कर संकलन	२०८० श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख, वडा समिति
मनोरन्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	मनोरन्जन चुच्चे ढुंगा बन्जी जम्पीड, र्याफ्टीङ, धुवा छौंगा, मत्से पेखरी, बलुथाम डाँडा, हिरक पार्क, कसाने कुवा, देउराली रमिते डाँडा प्याराग्लाइडिङ आदि	२०७९ श्रावण बाट	राजस्व शाखा प्रमुख
पार्किङ शुल्क	सडक मर्मत निमित्त यातायात वापत स्थानीय कर उठाउने	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्रमुख
फोहोर मैला व्यवस्थापन	चिचिला बजारबाट मासिक प्रति घर रू २० का दरले शुरू गर्ने	२०७९ श्रावण	विपद व्यवस्थापन शाखा र राजस्व शाखा

समूह कार्य गर्दै सहभागीहरू

समूह ४. राजस्व प्रशासन सुधार योजना		
राजस्व प्रशासन सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि (महिना साल)	जिम्मेवारी
राजस्व प्रशासन सम्बन्धि स्पष्ट कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व शाखा प्र प्र अ
करदाता शिक्षा सञ्चालन तथा विवरण सार्वजनिक	२०७९ भाद्रबाट चौमासिक रूपमा निरन्तर	राजस्व शाखा प्रमुख
करदाताहरूका लागि दण्ड तथा पुरस्कार प्रणाली	२०८० श्रावण	प्र प्र अ
राजस्व संकलन आधारमा कर्मचारीलाई प्रोत्साहन	२०८० असार देखि बार्षिक निरन्तर	प्र प्र अ
भुक्तानी प्रणाली सरलीकरण गर्ने (E-payment)	२०८० श्रावण	चिचिला गाउँपालिका
तथ्यांक व्यवस्थापन गर्ने करदाताको संख्या र अवस्था पत्ता लगाउने	२०७९ श्रावण	चिचिला गाउँपालिका
राजस्व संकलन हुन सक्ने (दायरा विस्तार गर्न सकिने क्षेत्रमा पूर्वाधारको विकास गर्ने)	२०८० श्रावण	चिचिला गाउँपालिका

समूह कार्य गर्दै सहभागीहरू

कार्यशाला गोष्ठीमा समूह अभ्यासबाट आएका उल्लेखित बुँदाहरू लगायत व्यक्तिगत धारणा राख्ने क्रममा पालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडाध्यक्षहरू र कर्मचारीहरूबाट व्यक्त भएका संभावित राजस्वका क्षेत्र तथा क्रियाकलापहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- हाट बजार सेवा शुल्क उठाउन सकिने
- खानेपानी महशुल उठाउन सकिने
- देउरालीको वहाल बिटौरी शुल्क विस्तार गर्ने (५/७ घरको मात्र उठाएको)
- विज्ञापन कर, होर्डिङ बोर्ड कर उठाउन सकिने
- पार्किङ शुल्क उठाउन सकिने
- फोहोरमैला व्यवस्थापनबाट उठाउन सकिने
- लगभग ३२ वटा घ बर्गाका व्यवसाय मात्र दर्ता भएको यसलाई अझ सबै व्यवसायीलाई समेट्नु पर्ने
- अलैची निकासी प्रति केजी रू ७ लिने गरेको, अलैची बार्षिक १५०० मन निकासी हुन्छ । अलैचीबाट बार्षिक लगभग ७२ करोड भित्रिन्छ ।
- गोलिया काठ (लकडी) प्रति ट्रक २५०० लिने गरेको, बार्षिक लगभग १२०० ट्रक बाहिर जान्छ
- रूद्राक्ष बार्षिक लगभग २५०० केजी निकासी हुन्छ । प्रति केजी ८ का दरले छ । (वडा नं १ र ५ मा मात्र रूद्राक्ष हुन्छ) । वडा नं ५ को १ जनाले १.५ करोड र वडा नं १ को १ जनाले ५५ लाखको गत वर्ष बिक्रि गरेको देखिन्छ । यी २ वटा वडाबाट लगभग बार्षिक ७ करोड को रूद्राक्ष बिक्री भएको देखिन्छ ।
- सरसफाई शुल्क उठाउन सकिन्छ (वडा नं १ चिचिला बजार र वडा नं ४ देउराली बजारमा मात्र सम्भावना छ)

- वडा नं १, ३ र ४ को सिमानामा पर्ने बलुथाम धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थल २३५० मीटर उचाईमा रहेको र यहाँ स्तुपा छ । यहाँ भ्यू टावर बनाउन सकिन्छ । ठूलो बुद्धको मूर्ति बनाउन डिपीआर भएको छ ।
- वडा नं ४ कसानेमा हिरक पार्क बन्दै छ । यहाँ ढुंगामा मकालु हिमालको नक्सा बनाउने हो । संघको पर्यटन मन्त्रालयबाट २ वर्षे योजनाका लागि ५ करोड बजेट परेको छ । यो क्षेत्र पर्यटकिय हिसावले राम्रो सम्भावना भएको क्षेत्र हो ।
- वडा नं ४ कसाने पोखरी को काम भइरहेको छ । पर्यटक भित्र्याएर राजस्व बढाउने सम्भावना छ
- वडा नं १ को ठूलो देउरालीमा लगभग २१०० मीटरको उचाइमा चिचिला देखि ठूलो देउराली हुँदै छ्याडकुटी सम्म पदमार्ग बनाउनको लागि डिपीआर भइसकेको, काम हुन बाँकी रहेको । पर्यटक भित्र्याएर राजस्व बढाउने राम्रो सम्भावना छ ।
- धुँवा छाँगा र नाग दह संरक्षण गरी पर्यटक भित्र्याएर राजस्व बढाउने राम्रो सम्भावना छ ।
- वडा नं २ को चुच्चे ढुंगामा संरक्षण गरी पार्क बनाएको छ । पर्यटक भित्र्याएर राजस्व बढाउने राम्रो सम्भावना छ ।
- पोखरी गाउँको पोखरी भन्ने ठाउँमा प्रदेशको बजेटले संरक्षण गरी काम हुँदै गरेको । पर्यटक प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- वडा नं ४ मत्स्यपोखरीलाई व्यवस्थित गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने ।
- राजस्वको संकेत नं अनुसारको सबै तथ्यांक देखिदैन ।
- यस आ.ब. भन्दा २ महिना अगाडी बाट मात्र अनलाइन शुरू भएकोले गत आ.ब. को तथ्यांक एकमुष्टमा मात्र देखिन्छ ।
- राजस्व प्रशासनमा चुहावट छैन । वडामा उठेको हप्ता दिन भित्रमा जम्मा गरीसक्ने नियम छ ।
- राजस्वको दरवन्दी अनुसार कर्मचारी नभएको । सान्दर्भिक नहुने भएपनि जनशक्ती अभावका कारण आ ले प ले नै राजस्व शाखा हेरिरहेको ।

संभावित राजस्व सुधारका माथि उल्लेखित बुँदा तथा सुझावहरूलाई यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रस्तावित कार्यक्रमहरूमा समावेश गरिएको छ ।

१.४.३ तेस्रो चरण: तथ्यांक तथा सूचना संकलन र विश्लेषण

स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा व्यवस्था भए अनुसारको सूचना संकलन फारम प्रयोग गरी आवश्यक सूचनाहरू संकलन र विश्लेषण गरिएकोछ । सूचना संकलन फारमको नमुना अनुसूचीमा दिईएको छ । तथ्यांक तथा सूचना संकलनमा समावेश गरिएका मूख्य क्षेत्रहरू निम्न रहेका छन्:

- राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू

- कम्तीमा विगत तीन आर्थिक वर्षहरूको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक आयका स्रोत, आधार क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना
- राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू तथा सोको जिम्मेवारी, आदि ।

१.४.४ चौथो चरण: राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

क. तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

समूहगत छलफल, अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्यांकीय औजारहरू तथा विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी प्राप्त नतिजा तथा जानकारीहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

ख. मस्यौदा कार्ययोजना सम्बन्धित पक्ष समक्ष पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मुख्य सरोकारपक्षहरू चिचिला गाउँपालिका समक्ष आवश्यक सुझाव तथा सल्लाहका लागि पेश गरिएको थियो ।

ग. अन्तिम कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना

गाउँपालिकाको आयोजनामा मिति २०७९।०२।२९ मा “राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा” मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा सुझाव संकलनका लागि एक दिने कार्यशाला संचालन गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्ष लगायत अन्य जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू समेत सहभागी थिए । कार्यक्रममा प्राविधिक टोलीको तर्फबाट मस्यौदा प्रतिवेदनका मुख्य विषयवस्तुहरू प्रस्तुत गरिएको थियो । प्रस्तुतिका विषयवस्तुहरू उपर विस्तृत रूपमा छलफल गरी सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझावहरू संकलन गरिएको थियो ।

घ. अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी र हस्तान्तरण

कार्यक्रमका मुख्य सरोकारवाला पक्षहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाहहरू प्रदान गर्नुभएको थियो । त्यसैगरी मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी गाउँपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट मस्यौदा प्रतिवेदन उपर प्राप्त पृष्ठपोषणहरू समेतलाई समावेश गरी यो अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र समक्ष पेश गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

विद्यमान ऐन कानून अनुसार स्थानीय तहहरूलाई निक्षेपित राजस्व अधिकारहरूका आधारमा यो कार्ययोजना तयार गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन्:

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रूपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा गरिएको छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका सम्बन्धित प्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकार पक्षहरूसँग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूमा आधारित छ ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ । तथ्यांक संकलनको लागि विस्तृत स्थलगत सर्भेक्षण कार्य भएको छैन ।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, पालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविष्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भए तापनि यी तथ्यहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।
- यो चिचिला गाउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रूपमा सिमित रहेको छ ।

परिच्छेद-दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ परिचय

चिचिला गाउँपालिका नेपालको संबिधान अनुसार राज्य पुनसंरचना हुँदा संखुवासभाजिल्लाका उत्तरका साविकदिदिङ र मत्स्यपोखरी गा. वि.स. हरू समावेश गरी गठन भएको हो । यो प्रदेश नं. १ अन्तर्गतका विभिन्न १३७ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये एक सानो र महत्वपूर्ण गाउँपालिका हो । चिचिला नामकरण सम्बन्धमा विभिन्न भनाईहरू रहेका छन् जसमध्ये एउटा प्रचलित भनाई अनुसार अहिलेको चिचिला बजारको छेउमा रहेको ठूलो ढुङ्गामा एकजना राई कन्याले दैनिक रूपमा चिच्याएर गीत गाउने भएकाले यस क्षेत्रको नाम चिचिला रहेको र राज्य पुनसंरचना गर्ने क्रममा यहि रमणीय र पर्यटकीय स्थल चिचिला गाउँको नामबाट यस गाउँपालिकाको नाम चिचिला रहन गएको हो । ऐतिहासिक रूपमा यो क्षेत्र नेपाल तिब्बत युद्ध भएको क्षेत्र हो । भौगोलिक रूपमा विकट भएतापनि सामाजिक, साँस्कृतिक र रहनसहनले भरिपूर्ण यस गाउँपालिका वातावरणीय दृष्टिकोणले बसोबासको लागि उत्कृष्ट रहेको छ ।

२.२ भौगोलिक अवस्थिति

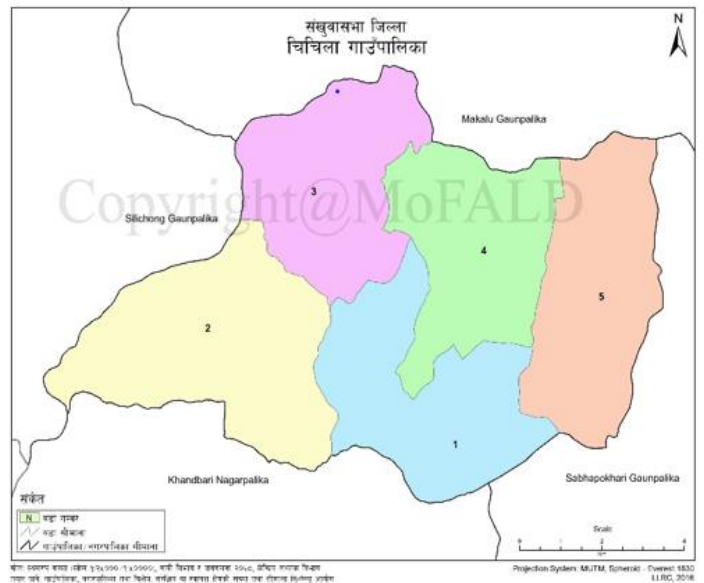
यो पालिका भौगोलिक रूपमा ८७°०८'३९" देखि ८७°१७'४९" पूर्वी देशान्तर र २७°२६'१५" देखि २७°३१'४१" उत्तरी अक्षांश र समुद्री सतहबाट ५०२ मि.को उचाई देखि २२९८ मि.उचाई सम्म फैलिएको छ । यो गाउँपालिकाको सबै भुभाग पहाडी र केहि भिरालो धरातलिय भु-बनोट रहेको छ । संखुवासभा जिल्लाको मध्यभागको उच्च पहाडी भागमा अवस्थित यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ८८.५३ वर्ग कि.मि.मा फैलिएको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको चारैतिरको सीमाना तपशील अनुसार प्रस्तुत गरीएको छ ।

- पूर्व : सभापोखरी गाउँपालिका
पश्चिम : सिलिचोङ गाउँपालिका
उत्तर : मकालु गाउँपालिका
दक्षिण : सभापोखरी गाउँपालिका र खाँदबारी नगरपालिका

२.३ राजनैतिक एवम् प्रशासनिक विभाजन

यस पालिकाको प्रशासनिक विभाजन यस प्रकार रहेको छ :

- प्रदेश : १ नं
- जिल्ला : संखुवासभा
- पालिकाको कार्यालय : चिचिला
- वडा संख्या : ५ वटा

चित्र नं. १: चिचिला गाउँपालिकाको नक्सा

नेपाल सरकारले मिति २०७३।११।२७ मा देहाय बमोजिम प्रशासकीय हिसावमा यस गाउँपालिका तत्कालिन मत्स्यपोखरी र दीदीङ गाउँ विकास समितिहरूलाई समेटेर निर्माण गरिएको हो । जुन वडागत रूपमा निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. १ चिचिला गाउँपालिकाको वडा विभाजन

क्र.सं.	नयाँ वडा	समावेश गा.वि.स	जनसंख्या
१	१	मत्स्यपोखरी १,२ र दीदीड २	१५३४
२	२	दीदीड (१ देखि ५)	२२२३
३	३	दीदीड (७ देखि ९)	१०६५
४	४	मत्स्यपोखरी (३ देखि)	१५५७
५	५	मत्स्यपोखरी (६ देखि ९)	२५८१
जम्मा			८९६०

२.४ जनसंख्याको अवस्था

यहाँको जम्मा जनसंख्या ८९६० रहेको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हिन्दु, बौद्ध, क्रिस्चियन र किराँत धर्मका मानिसहरूको बसोवास रहेको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दशैं, तिहार, साउने सग्राँती, संसारी पूजा, ल्होसार, चाक्चाकुर, उधौली लगायतका चाडपर्वहरू मनाउने गरिन्छ । चामलिंग, दाछिरिंग, खालिंग, राई लगायत शेर्पा, तामांग, विश्वकर्मा र दमाई जातीहरूको बाहुल्यता रहेको छ । चिचिला गाउँपालिकाको वडानुसारको क्षेत्रफल, घरधुरी, जनसंख्या सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ ।

तालिका नं. २ वडा अनुसार जनसंख्या वितरण

वडा	घरसंख्या	पुरुष	महिला	जनसंख्या	लैंगिक अनुपात	औषतपरिवार	क्षेत्रफल (व.की. मि.)	जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि.
१	३०२	८०९	७२५	१५३४	११२	५.०८	१७.३९	८८.२१
२	३८९	११५०	१०७३	२२२३	१०७	५.७१	२१.९९	१०१.०९
३	२१०	५४८	५१७	१०६५	१०६	५.०७	१६.३०	६५.३३
४	३२९	७६८	७८९	१५५७	९७	४.७३	१५.७१	९९.०९
५	४२६	१३२७	१२५४	२५८१	१०६	५.९२	१७.१४	१२७.३५
जम्मा	१६५६	४६०२	४३५८	८९६०	१०६	५.३५	८८.५४	९६.७०

स्रोत: चिचिला गाउँपालिकाको पार्थीचित्र २०७६

तालिका नं. ३ जातीय आधारमा जनसंख्याको विवरण

जातजाती	वडा अनुसार जनसंख्या					वडागत जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५		
बाहुन	१०			६	९	२५	०.३%

जातजाती	वडा अनुसार जनसंख्या					वडागत जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५		
क्षेत्री	१३३	१		४	५	१४३	१.६%
दलित	११३	२३	१०	२९	३७	२१२	२.४%
दमाइ			१९	१८	५	४२	०.५%
दराइ			७		३०	३७	०.४%
घले	१			१०	३४०	३५१	३.९%
कामी		६४		४	४५	११३	१.३%
मगर	४			३		७	०.१%
राई	६३४	१२६१	९३९	३९२	१४८९	४७१५	५२.६%
सार्की					१४	१४	०.२%
तामाङ		१		२९	२	३२	०.४%
गुरुङ	६२६	१३१		८७४	६०१	२२३२	२४.९%
शेर्पा	१	६२९	७१	१८१		८८२	९.८%
कुलुङ	१	४०			२	४३	०.५%
थुलुङ	९	१८				२७	०.३%
खालिङ		६	४	५		१५	०.२%
भाहिग			१४			१४	०.२%
अन्य		४२		१२		५४	०.५%
जम्मा	१५३४	२२२३	१०६५	१५५७	२५८१	८९६०	१००.०%

स्रोत: गाउँ पार्श्वचित्र, २०७६ चिचिला

२.५ सडक यातायात तथा विकासका पूर्वाधार

सडक यातायात सुविधाको दृष्टिकोणले हेर्दा यो गाउँपालिका दुर्गम नै देखिन्छ । विराटनगर किमाथाङका जोड्ने कोशी राजमार्गले जिल्ला सदरमुकाम खाँदबारीसँग कच्चि सडक मार्फत यस पालिकाको केन्द्र चिचिला बजारलाई जोडेको छ । चिचिला बजारको बिचभागबाट जाने यो राजमार्गको दायाँ बायाँ दुवैतर्फका बस्तिहरूमा सडक विस्तार भएको छ तर यी सडकहरू प्राय मौसमी मात्र छन् । कच्चि भएपनि

सवै वडाहरूमा सडकको पहुँच भएकाले यस क्षेत्रको स्थानीय कृषि उपज बजारसम्म ढुवानी गर्न सहजता आएको छ । यहाँ उत्पादन हुने खाद्यान्न बाली, अलैंची, काठको लकडी लगायतका सामग्री ढुवानी तथा विक्री वितरणका कारण स्थानीय अर्थतन्त्र सवल हुँदै गएको देखिन्छ ।

शिक्षा क्षेत्रमा खासै ठुलो जनचाप तथा भौगोलिक विकटताले गर्दा उच्च शिक्षालयहरूको उपलब्धता नरहेको अवस्था भएतापनि यहाँ रहेका ४ वटा माध्यमिक र १६ वटा आधारभूत विद्यालयमा उल्लेखनिय विद्यार्थी तथा भौतिक तथा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता रहेको पाइन्छ । विकट भौगोलिक अवस्था रहेतापनि स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा तथा जनशक्तिको अवस्था सन्तोषजनक रूपमा नै रहेको छ । तथापी जटिल प्रकृति स्वास्थ्य समस्याहरू आईपर्दा जिल्ला सदरमुकाम तथा अन्य सुविधायुक्त अस्पतालमा जानुपर्ने बाध्यता रहेको छ । खानेपानी तथा विद्युतको उपलब्धता भने सन्तोषजनक नै रहेको पाइन्छ । जनजीवनको मुख्य आर्थिक स्रोत कृषि उत्पादनमा आधुनिकीकरण र व्यवसायिकता आउँदै गएको छ । पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास भइरहेको चिचिला बजार, ऐतिहासिक मच्छेपोखरी, अरूनथान, गोगने लगायतका ठाउँहरू पनि पालिकाको आम्दानीको मुख्य स्रोतहरू बन्न सक्ने देखिन्छ ।

२.६ मानव संसाधनको अवस्था

स्थानीय तहको दोस्रो निर्वाचनबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत् गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुँदै आईरहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ५ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरू सहित जम्मा २९ जना गाउँसभा सदस्यहरू रहेका छन् । त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक स्तरका कर्मचारी कार्यरत छन् । यस पालिकाको संगठन संरचना र यहाँ कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण तपशील अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

विभिन्न गाउँपालिका, संसुवासमा
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयको दरबन्दी तालिका

क्र.स.	पद	सह	श्रेणी	बन्नु	समाप्त	अधिकृत दरबन्दी	अन्य सेवाबाट समाप्त हुने दरबन्दी	शेडी दरबन्दी	कुल
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	८	सी	प्रशासन	सा.प्र.	१			
२	इन्जिनियर	१०/८	सी	इन्जि.	वि.वि.	१		१	
३	अधिकृत	३/८	सी	लेखा	वि.प्र.	१		१	
४	अधिकृत	३/८	सी	प्रशासन	वि.प्र.	१		१	
५	अधिकृत	६	सी	प्रशासन	सा.प्र.	१		१	
६	सहायक सहायक	५	सी	प्रशासन	वि.प्र.	१		१	
७	सहायक	५	सी	प्रशासन	सा.प्र.	५		५	
८	सहायक अपरेटर	५	सी	वि.वि.		१		१	
९	लेखा सहायक	५	सी	प्रशासन	वि.प्र.	१		१	
१०	प्र.प्र.	५	सी	वि.प्र.	वि.प्र.	१		१	
११	इ.प्र.	५/६	सी	प्रशासन	इ.प्र.	१		१	
१२	स.इन्जिनियर	६	सी	इन्जि.	वि.वि.	१		१	
१३	स.प्र.इन्जिनियर	सीके	इन्जि.	वि.वि.		१		१	
१४	स. सहायक वि.वि.	सीके	वि.वि.			१		१	
१५	सा.प्र.अ.इ.	सीके/साके	इन्जि.	वि.वि.	समाप्त	१		१	
कार्यालय कुल जम्मा						१५	०	१८	
बहादुर कार्यालय (३ सटा)									
१	सहायक	५	सी	प्रशासन	सा.प्र.	५		५	
२	स.इन्जिनियर	६	सी	इन्जि.	वि.वि.	१		१	
३	सहायक	सीके	प्रशासन	सा.प्र.		३		३	
४	स. स.इन्जिनियर	सीके	इन्जि.	वि.वि.		३		३	
बहादुर कार्यालय कुल जम्मा						१०	०	१०	
कुल जम्मा						२५	०	२८	

तालिका ४. गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.स.	पद	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१
२	शिक्षा अधिकृत	१
३	लेखा अधिकृत	१
४	ईन्जिनियर	१
५	सव ईन्जिनियर तथा अ. सव ईन्जिनियर	८
६	अधिकृत छैठौं	१
७	जनस्वास्थ्य निरीक्षक	१
८	सूचना प्रविधि अधिकृत (छैठौं)	१
९	लेखापाल	१
१०	सहायकस्तर चौथो	३
११	रोजगार संयोजक	१
१२	पशु तथा कृषि प्राविधिक	२
१३	एम. आई. एस. अपरेटर	१
१४	समविनी	१

क्र.स.	पद	संख्या
१५	स्टाफ नर्स	१
१६	जनस्वास्थ्य निरीक्षक	१
१७	सहायकस्तर पाँचौं	३
१८	हेल्थ असिस्टेण्ट	१
२०	सामाजिक परिचालक	१
२१	आन्तरिक लेखा परीक्षक	१
२२	फिल्ड सहायक, सुपरिवेक्षक, प्राविधिक सहायक	३
२३	ड्राइभर तथा का.स.	८
जम्मा		४४

यस गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत अधिकृतस्तर छैठौं या सहायकस्तर पाँचौंको दरवन्दी साथ राजस्व उपशाखाको व्यवस्था गरिएको छ तर हालसम्म उक्त उपशाखा क्रियाशील नभएको र राजस्वको काम हेर्ने गरी आ.ले.प. उज्वल बस्नेतलाई अस्थायी जिम्मेवारी दिइएको छ । शाखाको छुट्टै कार्यकक्ष तथा भौतिक सामग्रीहरूको समेत व्यवस्थापन भएको छैन । यी सबै व्यवस्थापन नभए तापनि राजस्व प्रशासनमा कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रणाली तथा कम्प्युटर विलिङ प्रणाली भने शुरू भइसकेको छ ।

२.७ भौतिक सम्पतिको अवस्था

चिचिला गाउँपालिकाको कार्यालय वडा नं १ चिचिलामा रहेको छ । गाउँपालिकाको आफ्नै भवन निर्माण भईनसकेकाले हाल भाडामा रहेकोछ । वडा कार्यालय भवन, स्वास्थ्य ईकाई भवन, पशुसेवा केन्द्र भवन, कृषि सेवा केन्द्र भवन गाउँपालिकामा रहेका महत्वपूर्ण सरकारी भवनहरू हुन । गाउँपालिकाको सम्पतिको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका ५ गाउँपालिकाको अचल सम्पतिको विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई
१	वडा कार्यालय भवन	५
२	स्वास्थ्य कार्यालय भवन	५
३	बाह्य खोप केन्द्र/स्वास्थ्य ईकाई भवन	५
४	स्वामित्वमा रहेको जम्मा जग्गा	करिव ७५ रोपनी
५	जीप गाडी	२ थान, १ वटा मात्र चालु
६	मोटरसाईकल	१० वटा
७	एम्बुलेन्स	१ वटा

परिच्छेद-तीन: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

प्रचलित कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई तलको उपखण्डहरूमा शीर्षकगत रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण भई पहिचान गरिएका मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसारको राजस्व अधिकारको व्यवस्था गरेको छ:

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर बहाल कर
- सवारी साधन कर
- व्यवसाय कर
- मनोरन्जन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- दण्ड जरिवाना

संघीय कानून (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ ।

क) गाउँपालिकाको एकल अधिकार

अ) कर

- सम्पत्ति कर: आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमि कर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । “घरले चर्चेको जग्गा” भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने । (आर्थिक ऐन, २०७५ र केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)
- भूमि कर (मालपोत): आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । (आर्थिक विधेयक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)
- घर जग्गा बहाल कर: कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- सवारी कर: टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।

- जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- पार्किङ्ग शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बंजी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफुले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
 - एफएम रेडियो संचालन, “घ” वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।
 - ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर
- पंजीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने (केहि नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ बाट संसोधित व्यवस्था)

- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने दफा (दफा ११ (४))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रूट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानून (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) ले स्थानीय तहलाई निम्न अनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छः

१) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

- क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।
- ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।
- ग) मनोरन्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिका वा गाउँपालिकाले उठाउने ।
- घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रूपमा प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

ड) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रूपमा सम्बन्धित स्थानीय संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

२) राजस्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकारले संकलन गरेको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्त शुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने ।
- स्थानीय संचित कोषमा मासिक रूपमा प्राप्त हुने ।
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँट आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रूपमा प्राप्त हुने

३) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदान: खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- ससर्त अनुदान: कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदान: पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- विशेष अनुदान: कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।

४) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था) ।
- कर नलाग्ने: कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

चिचिला गाउँपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन जारी गरी स्थानीय सरकारको कर तथा शुल्कहरू निर्धारण गरेको छ । गाउँपालिकाको सोही ऐनको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दर निर्धारणको अवस्थालाई थप प्रस्ट पार्दछ ।

तालिका नं. ६ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
क	करतर्फ			
१	सम्पति कर	√	√	X
२	भूमिकर (मालपोत)	√	√	√
३	घरजग्गा वहाल कर	√	√	X
४	सवारी कर-टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा	X	X	X
५	व्यवसाय कर	√	√	X
६	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर,	√	√	√
७	विज्ञापन कर	√	√	X
८	मनोरन्जन कर	√	√	X
ख	गैरकरतर्फ			
१	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको बिक्री	√	√	X
२	वहाल विटौरी शुल्क	√	√	√
३	सरकारी सम्पतिको वहालबाट प्राप्त आय	√	√	√
४	पर्यटन शुल्क	√	X	X
५	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	X	X	X
६	सरकारी सम्पति (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, आदि)	√	X	X

क्र.स.	आयका शीर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
	को विक्रीबाट प्राप्त आय			
७	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (पार्क, वनभोज स्थल, भू-टावर)	√	X	X
८	दहत्तर बहत्तर	X	X	X
९	न्यायिक दस्तुर (न्यायिक समितिको समेत)	√	√	√
१०	अन्य प्रशासनिक शुल्क (बोलपत्र फाराम विक्री समेत)	√	√	√
११	पार्किङ शुल्क	√	X	X
१२	सिफारिस दस्तुर	√	√	√
१३	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर	√	√	√
१४	नाता प्रमाणित दस्तुर	√	√	√
१५	अन्य दस्तुर	√	√	√
१६	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	√	√	√
१७	अन्य राजस्व (माथिका शीर्षकमा नपरेका)			

गाउँपालिकामा उल्लेखित मध्ये करका शीर्षकतर्फ मालपोत संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा बहाल करतर्फ असुली नभएको देखिएको छ । जडीबूटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी लगायतका क्षेत्रमा स्थानीय तहले कर लगाउन सक्ने व्यवस्था भए तापनि धेरै जसोमा दर मात्र निर्धारण भएको छ तर संकलन भएको देखिदैन । व्यवसाय दर्ता गर्दा नै व्यवसाय कर लिइएको छ तर सालबसाली उठाउने तथा नविकरण गर्ने कार्य अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ । त्यसैगरी गैरकर तर्फ सिफारिस दस्तुर, न्यायिक दस्तुर, प्रशासनिक शुल्क, नाता प्रमाणित दस्तुर र व्यवसाय रजिष्ट्रेशनमा शुल्क लगाउने गरिएको छ । जडीबूटी तथा अलैंची निकासी करको केहि संभावना रहेको छ ।

३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क) सम्पत्ति कर

हालको अवस्था र संभावना

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्पत्ति कर लगाईएको छ । करदाताहरूको नाममा रहेको जग्गा र घरको मुल्यको आधारमा विभिन्न ७ स्तरमा विभाजन गरेर रु.१०० देखि ३०००० । सम्म सम्पत्ति करको दर कायम गरी सम्पत्ति कर असुल उपर गरिरहेको पाईन्छ ।

चालु आ.ब.मा १३६३ करदाताबाट रु. ४५५००० । सम्पत्ति कर संकलन गर्ने अनुमान समेत गरिएको छ । तर स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५५को १ मा २०७५ साल साउनदेखि स्थानीय तहहरूले एकीकृत सम्पत्ति कर नभइ सम्पत्ति कर मात्र लगाउन पाउने गरी ऐनमा संसोधन गरिएको छ ।

विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेकोछ भने बाँकी जमीनमा मालपोत कर लगाउन पर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैले यस गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५५ को २ मा व्यवस्था भए बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउन आवश्यक कार्यविधि बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि कार्यविधिमा संशोधन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन निम्नानुसारको दर प्रस्ताव गरिएको छ ।

तालिका नं. ७. संभाव्य सम्पत्ति करको प्रक्षेपण

सम्पत्ति करको प्रक्षेपण								
सिन	देखि	सम्म	घरधुरी संख्या	प्रस्तावित दर प्रतिशतमा	न्यूनतम	अधिकतम	औषत रकम रु	औषत बमोजिम उठ्न सक्ने रकम
१	१	५००,०००	३५०	१००	१००		१००	३५,०००
२	५००,००१	१,०००,०००	३४०	०.०३%	१५०	३००	२२५	७८,७५०
३	१,०००,००१	१,५००,०००	१६०	०.०३%	३००	४५०	३७५	१२७,५००
४	१,५००,००१	२,०००,०००	२५०	०.०४%	६००	८००	७००	१७५,०००
५	२,०००,००१	२,५००,०००	११०	०.०४%	८००	१०००	९००	९९,०००
६	२,५००,००१	३,०००,०००	९०	०.०५%	१,२५०	१,५००	१,३७५	१२३,७५०
७	३,०००,००१	४,०००,०००	३०	०.०५%	१,५००	२,०००	१,७५०	५२,५००
८	४,०००,००१	५,०००,०००	२०	०.०६%	२,४००	३,०००	२,७००	५४,०००
९	५,०००,००१	७,५००,०००	१५	०.०६%	३,०००	४,५००	३,७५०	५६,२५०
१०	७,५००,००१	१०,०००,०००	१०	०.०७%	५,२५०	७,०००	६,१२५	६९,२५०
११	१०,०००,००१	१५,०००,०००	६	०.०७%	७,०००	१०,५००	८,७५०	५२,५००
१२	१५,०००,००१	२०,०००,०००	४	०.०८%	१२,०००	१६,०००	१४,०००	५६,०००
१३	२०,०००,००१	२५,०००,०००	२	०.०९%	१८,०००	२२,५००	२०,२५०	४०,५००
१४	२५,०००,००१	३०,०००,०००	१	०.१%	२५,०००	३०,०००	२७,५००	२७,५००
१५	३ करोड माथि		०	०.१%	३०,०००			०
करको दायरामा आइसकेका करदाता संख्या बमोजिम उठ्न सक्ने रकम रु			१,३८८					१,०३९,५००
प्रति करदाता वार्षिक कर रकम रु औसतमा							७४९	
गाउँ प्रोफाइल बमोजिम कुल परिवार संख्या १६५६ मध्ये १३८८ करदाता करको दायरामा आएको र बाँकी आउने अनुमानित करदाता संख्या २६८ र वार्षिक औसत कर रकम अनुसार उठ्ने सक्ने रकम रु								२००,७३२
कुल संभावित रकम रु (सम्पत्ति कर)								१,२४०,२३२

प्रस्तावित सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा आएमा सबै करदाताहरूले आ-आफ्नो जग्गा र सो जग्गामा बनेको संरचनाको न्यूनतम मुल्य राखेर पालिकामा विवरण आफैले भरेर बुझाउने प्रावधान भएकाले करको असुलि दर र कर संकलित रकममा पनि बढोत्तरी हुने संभावना रहन्छ । यस विधि अनुसार प्रगतिशील आधारमा दररेट कायम भएको हुँदा न्यूनतम तिर्नेले रु. १०० बाट शुरू भई बढी सम्पत्ति हुनेले २७५०० सम्म कर तिर्नुपर्ने

हुन्छ । गाउँपालिकामा १६५६ घरधुरी रहेकोछ । ती सबै घरधुरी सम्पत्ति करको दायरामा आउँदा सरदर वार्षिक जम्मा रू. १२,४०,२३२ । सम्पत्ति कर संकलन गर्न सकिने देखिन्छ । आगामी ३ वर्षका लागि निम्नानुसार सम्पत्ति कर संकलन गर्न सकिने गरी अनुमान गरिएको छ ।

करको प्रकार	आगामी तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण (न्यूनतम लक्ष्यको प्रतिशत र रकम रू.)			
	२०७९/१०८०	२०८०/१०८१	२०८१/१०८२	कुल संभाव्य रकम
	८४%	८९%	९४%	१००%
सम्पत्ति कर	१०३९५००	१०९१४७५	११९५४२५	१२४०२३२

सुधारका पक्षहरू

सम्पत्ति कर कार्यान्वयन तथा असुलीका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित करको दर सामान्य परिमार्जन गरी प्रगतिशील दररेट बनाउने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी जनप्रतिनिधिलाई अभीमुखीकरण र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिम संचालन गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी करदाताहरूलाई विभिन्न माध्यमहरूबाट सूचित गर्ने ।
- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाउँपालिका कार्यालय तथा सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापनको सफ्टवेयर र विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली क्रमश लागू गर्ने (ईसेवा, खल्लि आदि)
- कर प्रयोजनका लागि गरिने जग्गा तथा संरचनाको मूल्याङ्कन विधि सरल र पारदर्शी बनाउने ।

ख) मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्था

स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले मालपोत वा भूमिकरको दर निर्धारण गरेको सिफारिश अनुसार परम्परागत विधि अनुरूप बारी र खेतलाई छुट्टाछुट्टै अब्बल, दोगम, सिम, चाहार गरी चार वटा समूहमा बर्गीकरण गरेको र सोही आधारमा मालपोत वा भूमि करको दर निर्धारण गरिएको छ । अब्बल खेतको प्रति रोपनी रू. १०० देखि २००, बारीको रू. १०० देखि १५० सम्म र दोगम खेतको प्रति रोपनी रू. ५० देखि १००, बारीको रू. १०० देखि १५० सम्म त्यसैगरी सिम खेत प्रति रोपनी रू. ३० देखि ९०, बारीको रू. २० देखि ७५ सम्म र चाहार खेतको प्रति रोपनी रू. २० देखि ८०, बारी रू. २० देखि ७० सम्म जग्गाको क्षेत्रफलको आधारमा मालपोत निर्धारण गरिएको छ ।

संभाव्यता

पालिकाले अनुमान गरिएको दर अनुसार भूमिकर/मालपोतबाट गाउँपालिकाले संकलन गरेको राजस्वको तथ्यांक उपलब्ध नभएकाले आगामी आर्थिक वर्षहरूमा यही अनुमानित रकम तथा बर्गीकरणको आधारमा मालपोत कर प्रक्षेपण गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८. भूमि कर वा मालपोतको संभावित प्रक्षेपण

बारी		दर	संख्या	संभावित रकम
१	अब्बल (१० रोपनी भन्दा माथि)	१५०	१०	१५००
२	अब्बल (१० रोपनी भन्दा बढी)	२००	१०	२०००
३	दोयम (१० रोपनी भन्दा माथि)	१५०	१०	१५००
४	दोयम (१० रोपनी भन्दा बढी)	२००	१०	२०००
५	सीम (१० रोपनी भन्दा माथि)	५०	५००	२५०००
६	सीम (११ रोपनी देखि ३० रोपनी सम्म)	१०२	५००	५०७५०
७	सीम (३१ रोपनी देखि ५० रोपनी सम्म)	१८२	१०	१८१५
८	सीम (५१ रोपनी भन्दा बढी)	२२८	२०	४५६०
९	चाहार (१० रोपनी भन्दा माथि)	४०	३००	१२०००
१०	चाहार (११ रोपनी देखि ३० रोपनी सम्म)	७६	१००	७६००
११	चाहार (३१ रोपनी देखि ५० रोपनी सम्म)	१३६	३०	४०८०
१२	चाहार (५१ रोपनी भन्दा बढी)	१७२	५०	८६००
खेत				
१	अब्बल (१० रोपनी भन्दा माथि)	१५०	१०	१५००
२	अब्बल (१० रोपनी भन्दा बढी)	२५०	१०	२५००
३	दोयम (१० रोपनी भन्दा माथि)	१००	१०	१०००
४	दोयम (१० रोपनी भन्दा बढी)	१५०	१०	१५००
५	सीम (१० रोपनी भन्दा माथि)	६०	५००	३००००
६	सीम (११ रोपनी देखि ३० रोपनी सम्म)	११३	३००	३३९००
७	सीम (३१ रोपनी देखि ५० रोपनी सम्म)	१९७	२०	३९३०
८	सीम (५१ रोपनी भन्दा बढी)	२४३	१०	२४३०
९	चाहार (१० रोपनी भन्दा माथि)	४०	३००	१२०००
१०	चाहार (११ रोपनी देखि ३० रोपनी सम्म)	८१	२००	१६२००
११	चाहार (३१ रोपनी देखि ५० रोपनी सम्म)	१४१	५०	७०५०
१२	चाहार (५१ रोपनी भन्दा बढी)	१८२	२०	३६४०

जम्मा रु. २३७०५५।

उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाले भूमिकर बाट करिब २३७०००। रकम संकलन गर्न सक्ने संभावना रहेको छ । उल्लेखित रकम घर र घरले चर्चेको जग्गामा लाग्ने सम्पत्ति कर बाहेक नै प्राप्त हुनेगरी हिसाव गरिएको छ । यस आधारमा आगामी ३ वर्षको मालपोत वा भूमि करको पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत र पछिल्लो वर्षहरूमा १०, १० प्रतिशतले बृद्धि हुने गरी तपशील अनुसार प्रक्षेपण गरिएको छ ।

करको प्रकार	तालिका ८. आगामी तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण (न्युनतम लक्ष्यको प्रतिशत र रकम रू.)			
	२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	कुल संभाव्य रकम
	५०%	६०%	७०%	१००%
मालपोत वा भूमिकर	११७९५०	१२९७४५	१४२७१९	२३७०५५

सुधारका पक्षहरू

मालपोत वा भूमि कर संकलनमा सुधारका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार रहेका छन्

- मालपोत वा भूमि कर अशुली कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्ने ।
- करको दर सामान्य प्रगतिशील बनाउने ।
- जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि सचेतना तालिम संचालन गर्ने ।
- करदाता शिक्षा संचालन गर्ने ।
- तथ्यांक सफ्टवेयरमा ईण्ट्री तथा कम्प्युटरमा आधारित बिलिड प्रणाली लागू गर्ने ।
- गाउँपालिकामा जग्गाको प्रकार अनुसार तथ्यांक लिने र दर कायम गर्दा सडकको पहुँच र चलनचल्तीको मूल्यलाई समेत आधार लिने ।
- पालिकाको निर्णय अनुसार सम्पत्ति कर लाग्ने बाहेकका अन्य जमिनको मालपोत कर अशुल गर्ने ।
- असुलीका आधारमा दण्ड र पुरष्कारको व्यवस्था गर्ने ।

ख) वहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, भवन, पसल, जग्गा, लगायतका संरचना आंशिक तवरले वा कुनै भौतिक सम्पत्ति आम्दानी हुने गरी वहालमा दिईएकोमा वहाल अंकको १०% कर लाग्ने व्यवस्था गरेको छ । हालसम्म संस्थागत रूपमा वहालमा दिईएका घरहरूबाट र व्यवसाय संचालन गर्न वहालमा लिएको घरहरूबाट नगन्य रूपमा संकलन गरिएको छ भन्ने जानकारी गाउँपालिकासंगको छलफलमा प्राप्त भएको छ ।

संभावना

यस गाउँपालिकाको मुख्य बस्ती क्षेत्रमा सरकारी तथा गैरसरकारी केही कार्यालयहरू र घर तथा जग्गाहरू वहालमा गएको देखिन्छ तर गाउँपालिका भित्र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि ठूला भवनहरू भने छैनन् । आवसीय प्रयोजनको लागि बनेका घरहरूमा नै व्यापारिक गतिविधिहरू भएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले यथार्थ तथ्यांक लिइ ठाउँ अनुसार भाडा दर कायम गरी आम्दानीमा १०% वहाल कर लगाउदा वहाल कर असुलीमा बढोत्तरी हुनसक्ने देखिन्छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि प्रति वर्ष १० प्रतिशतले वृद्धि हुनेगरी घर जग्गा वहाल करमा निम्नानुसार प्रक्षेपण गरिएको छ ।

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रू.
१	२०७९।०८०	२५०००
२	२०८०।०८१	२७५००
३	२०८१।०८२	३०२५०

सुधारका पक्षहरू

- घर तथा जग्गाधनी र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

ग) व्यवसाय कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मार्फत् गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार व्यवसाय वा सेवामा पूंजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा आर्थिक ऐनको अनुसूचि (३) वमोजिम कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा विभिन्न ६७ वटा बृहत शीर्षक बनाई विभिन्न प्रकारका व्यापार, व्यवसाय तथा उद्योगहरूको प्रकृति र आकार अनुसार न्युनतम रू. ५०० देखि ११५००। सम्म व्यवसाय करको दर निर्धारण गरेको छ । गाउँपालिकाको तथ्यांक अनुसार ३२ वटा निर्माण तथा अन्य व्यवसायहरू दर्ता भई संचालनमा रहेका छन् तर ती व्यवसायीहरूले तिरेको व्यवसाय कर वापतको रकमको विवरण भने प्राप्त हुन सकेन ।

संभावना

यस गाउँपालिकाको सवै वडाहरूमा सानातिना व्यापार व्यवसायहरू संचालनमा रहेकाछन् । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८।०७९ अनुसार यहाँ दर्ता भएका सवै प्रकारका व्यवसायबाट कम्तिमा पनि रू. ५०० र बढीमा ११५००। तिर्ने गरी व्यवसाय करको दर कायम गरेको हुनाले यसै अंकलाई आधार मानी सरदर प्रति व्यवसाय बार्षिक रूपमा रू. १००० का दरले आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि तपशील अनुसार प्रक्षेपण र कुल संभाव्य रकम आँकलन गरिएको छः

तालिका ९. व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण

करको प्रकार	आगामी तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण			
	२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	कूल संभावित रकम रू
करदाता संख्या	७०	७७	८५	१००
व्यवसाय कर रकम रू.	७००००	७७०००	८५०००	१०००००

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन निम्न कार्यहरू गर्न प्रस्ताव गरिएको छः

- व्यवसाय कर संचालन कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- गाउँपालिकामा संचालित व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- सबै व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा व्यवसाय दर्ता र नवीकरणका लागि घुम्ती शिविरलाई हरेक वर्ष निरन्तरता दिने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- व्यवसायीहरूमा कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यवसायीहरूलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था

स्थानीय तहले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्छन् । आ.व. २०७८।०७९ को आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रको नियमनका लागि व्यवसाय दर्ता शुल्कको नाममा नयाँ व्यवसाय दर्ता, उजुरी दर्ता, व्यवसाय नवीकरण र घ वर्गका निर्माण व्यवसायको इजाजत, नवीकरण, नामसारी, ठाउँ सारी लगायतका शीर्षकहरूमा बार्षिक रु. २०० देखि ६००० सम्म दर कायम गरिएको छ । गाउँपालिकाले व्यवसाय दर्ता रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापत संकलित रकमको अभिलेख व्यवस्थित गरेको पाइन्न ।

सम्भावना

गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, कृषि तथा वनजन्य उद्योग, मर्मत संभार, सहकारी, बैंक, स्वास्थ्य सेवा, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत र संचालन अनुमति दिँदा गाउँपालिकामा यस्ता व्यवसायिक कार्यहरूको दर्ता तथा नियमनबाट पनि आन्तरिक आम्दानीमा बृद्धि हुन सक्ने देखिन्छ । बार्षिक १० प्रतिशतले बृद्धि हुनेगरी अगामी तीन वर्षको व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर तपशील अनुसार संकलन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ ।

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रू.
१	२०७९।०८०	१०००००।
२	२०८०।०८१	११००००।
३	२०८१।०८२	१२१०००।

सुधारका पक्षहरू

- सभाबाट निर्णय गरी आर्थिक ऐनमा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन शुल्क संकलन गर्ने प्रावधान समावेश गर्ने ।
- व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने ।

ख) घर नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८।०७९ मा घर नक्शापास सम्बन्धी कुनै व्यवस्था नगरेको र घर नक्शापासको प्रचलनको शुरूवात समेत नभएको तर विपद व्यवस्थापन र सुरक्षाको दृष्टीले हेर्दा संरचनाहरू निर्माण गर्दा यसको गुणस्तर र यसबाट हुन सक्ने जोखिमको न्यूनिकरणका लागि समेत निर्माण मापदण्ड आवश्यक पर्ने देखिन्छ साथै यसले राजस्व प्रवर्द्धनमा समेत टेवा पुग्ने भएकाले घर नक्शापासको शुरूवात गर्न आवश्यक छ । यसरी घर नक्शा पास गर्ने कार्य शुरूवात गरेमा पहिलो बर्ष सबै पुराना घरहरू समेत सूचीकृत गरी तथ्यांक व्यवस्थित गर्न आवश्यक भएकाले उक्त कार्यबाट पनि राजस्व संकलन गर्न सकिने देखिन्छ । प्रति घर सूचीकरण शुल्क भनेर रू.२०० का दरले संकलन गर्दा १६५६ घरधुरिबाट रू. ३३०२००। संकलन गर्न सकिने देखिन्छ भने घर नक्शापास कार्यविधि बनाई व्यवस्थित निर्माण कार्यको समेत शुरूवात हुने देखिन्छ । आर्थिक ऐन २०७८ मा घर नक्शापास प्रयोजनार्थ निर्धारण भएको नक्शापास दस्तुरलाई कार्यान्वयन, सुरक्षित बासस्थान तथा सडक तथा बजारको सौन्दर्य बढाउन पनि घर नक्शा पास प्रणाली शुरूवात गर्न आवश्यक छ ।

ग) बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आफूले रेखदेख वा संचालन गरेको हाटबजार र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानूनी व्यवस्था छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा बहाल विटौरी कर तथा हाट बजार करको इकाइ र दर समेत उल्लेख गरी रू. ५ देखि १५० सम्म संकलन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । तर गाउँपालिकाले बहाल विटौरी शिर्षकबाट कुनै शुल्क संकलन गर्न सकेको देखिदैन ।

संभावना

वडाहरूमा विस्तारै बढ्दै गरेका सानासाना बजार केन्द्र, सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका भवन र गर्न सकिने जग्गाहरूको प्रयोग गरी वहाल विटौरी शुल्क असुल गर्न सकिन्छ । देउरालीमा रहेको सबै जग्गा तथा घरधुरी र हाटबजारको व्यवस्थापनलाई विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउन आवश्यक छ । यसलाई राम्ररी लागु गर्न सक्दा बार्षिक रू. ५०००० । सम्म संकलन हुन सक्दछ ।

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधारको लागि निम्नानुसार प्रस्ताव गरिएको छः

- गाउँपालिकाभित्र भएका सार्वजनिक वा सडक अधिकार क्षेत्र भित्रका जमिनको विवरण संकलन गर्ने ।
- वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत लाग्ने शुल्कलाई आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी हाटबजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा संकलन गर्ने ।

घ) सिफारिश, प्रमाणित तथा अन्य दस्तुर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐन २०७८।०७९ मा विभिन्न ७६ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । यस सिफारिसको दर अधिकतम रू.५००० देखि न्यूनतम रू २०० सम्म तोकिएको छ । गाउँपालिकाले सिफारिस, प्रमाणित र अन्य दस्तुर गरी आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा रू. ४७५००० । रकम संकलन भएको देखिन्छ ।

संभावना

वर्तमानमा पालिका केन्द्र र वडाहरूले गर्ने विभिन्न सिफारिसको आधारमा नयाँ दर कयम गर्न सकिने संभावना रहेको छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि सिफारिस, प्रमाणित र अन्य दस्तुरमा बार्षिक ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुनेगरी तपशील अनुसार प्रक्षेपण गरिएको छ ।

क्र.सं.	आर्थिक वर्ष	प्रक्षेपित रकम रू.	कैफियत
१	२०७९।०८०	५०००००।	
२	२०८०।०८१	५२५०००।	
३	२०८१।०८२	५५१२५०।	

सुधारका पक्षहरू

- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिस वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने ।
- राजस्व रकम सम्भव भएसम्म दैनिक वा यथासक्य चाँडो बैंक दाखिला गर्न आवश्यक छ ।

ड) स्लेट, ढुंगा, गिटी, बालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ । चिचिला गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ । तर गाउँपालिकाले शुल्क अनुमान र असुली गरेको छैन । वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्दा लाग्ने खर्च यस शिर्षकबाट उठ्ने राजस्व भन्दा बढी हुनसक्ने भएकोले पनि यस शिर्षकको राजस्व पालिकाले उठाएको देखिँदैन ।

संभावना

गाउँपालिका भित्र रहेका खोला तथा नदीमा बालुवाको मुख्य स्रोत रहेको र गाउँपालिकाले सोही वमोजिम अरूण नदी, हाडीखोला, लंखुवा खोलाको बालुवा संकलन गर्न सकिने गिट्टी ढुंगा/ पाखाबाट ढुंगा बर्खे माइमाया, ढाँडगाउँ चौताराबाट ढुंगा सङ्कलन गरी बिक्री गर्न सकिन्छ । आगामी वर्षका लागि गाउँपालिकाको यस क्षेत्रहरूमा वातावरणीय परीक्षण गरी ठेक्का लगाउन सकेमा यस शिर्षकबाट करिब रु. २०,००,०००। जति वार्षिक आय संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी दफा थप गरी अनुसूचीमा शुल्कहरू तोक्ने ।
- थप क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन परीक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिस गरेका मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन् तथा बिक्री कार्यका लागि ठेक्का आव्हान गर्ने ।
- संकलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिस गरेको मापदण्ड भित्र मात्र रहेर उत्खनन् हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने ।
- ऐन नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र दण्ड जरिवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।

च) जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर

हालको अवस्था र संभावना

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका व्यक्तिगत तथा संस्थाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा रेखांकन गर्न अमिन खटाउदा लाग्ने दुस्तुर सम्बन्धी व्यवस्था छैन । तर यस गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्र लगायत ग्रामीण क्षेत्रमै पनि घरजग्गाको कारोवार बढ्दै गैरहेको र विकास निर्माण कार्यले समेत तिब्रता पाएसँगै जग्गा रेखाङ्कन कार्यसमेत बढ्न गएको छ । जसले गर्दा बर्षमा ५० वटा जग्गा रेखाङ्कन मात्रै भएपनि यसबाट न्यूनतम रू २००० को दरले पनि रू. १,००,००० दस्तुर संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर पुनर्विचार गर्ने ।
- वडाको स्थान विशेष अनुसार दस्तुर लागू गर्ने ।

छ) सेवा शुल्क वा पर्यटन शुल्क

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८को दफा १५ मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूका लागि आन्तरिक पर्यटकको लागि रू. २० र विदेशी पर्यटकहरूको लागि रू. ५० पर्यटक शुल्क तोकिएको छ तर यस्तो शुल्क संकलन गर्न थालिएको छैन । सम्भावित पर्यटकीय क्षेत्रमा पुग्नको लागि आवश्यक सडक पूर्वाधार नभएको र सो निर्माण गर्नको लागि लाग्ने खर्च पर्यटन शुल्क शिर्षकबाट संकलन हुन नसक्ने भएकोले यो शुल्क संकलन गरिएको पाइएन ।

संभावना

गाउँपालिकाको चिचिला बजार आफैमा पर्यटक गन्तव्य स्थान हो । यहाँको हावापानी, प्राकृतिक वातावरण तथा मनोरम दृष्यावलोकनले पर्यटकहरूलाई लोभ्याउँछ । अरूण नदीमा राफिटङको न्यूनतम पूर्वाधार निर्माण गर्न सकेमा राफिटङबाट समेत आय आर्जन हुन सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरू चुच्चे ढुंगा-बन्जी जम्पीड, धुँवा छाँगा, मत्स्यपोखरी, बलुथाम डाँडा, हिरक पार्क, कप्ताने कुवा देउराली रमिते डाँडा प्याराग्लाइडिङ गर्ने लगायतका मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदहरूबाट सेवा शुल्क असुल हुने संभावना रहेको छ । त्यसैले आगामी बर्षहरूमा गाउँपालिकाले आउने आन्तरिक र विदेशी पर्यटकहरूबाट रू. २००,०००। सम्म आम्दानी हुनसक्ने गरी अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

- पर्यटकिय स्थल र गतिविधिहरू अनुसार आर्थिक ऐनमा पर्यटकीय शुल्क तोक्ने
- पहुँच मार्गहरूको निर्माण तथा मर्मत
- गन्तव्य स्थानहरूको निर्माण,मर्मत, Finishing and Publication
- स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार गर्ने ।

ज) जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

हालको अवस्था र सम्भावना

आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत यो कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ । आर्थिक ऐन २०७८ मा यस गाउँपालिकाले अलैंची, मजिठो, अम्लिसो, चिराइतो लगायतका विभिन्न जीवजन्तुको कारोबारमा जम्मा ४४ प्रकार कारोबारका लागि दायरा र दर समेत तोकेको छ । तर यसको संकलन भएको देखिदैन । आगामी वर्षका लागि गाउँपालिकाको यस क्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी कर लगाउन सकेमा यस शिर्षकबाट करिब रु. ५,००,०००। जति वार्षिक आय संकलन हुने देखिन्छ ।

झ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

हालको अवस्था र सम्भावना

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।
- आगामी वर्षका लागि गाउँपालिकाले यस क्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी २७ वटा सामुदायिक वनले वार्षिक रूपमा प्रति समूहले ५० हजारको कारोबार गरेमा रु. ५०००। प्राप्त गर्दा पनि यस शिर्षकबाट करिब रु. १५०,०००। जति वार्षिक आय संकलन हुने देखिन्छ ।

ञ) व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर

हालको अवस्था र संभावना

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मा पञ्जीकरण दर्ता विलम्ब शुल्क भनेर घटना घटेको ३५ दिन नाघेपछि दर्ता गर्न आएमा प्रति घटना रु.१०० शुल्क लिने व्यवस्था गरेको छ । तर नेपाल सरकारले जारी गरेको पञ्जीकरण सम्बन्धी ऐनमा विलम्ब शुल्क वापत प्रति घटनाको रु. २०० र प्रमाणपत्र हराई प्रतिलिपी लिन आएमा प्रति घटनाको रु.५००। शुल्क लिने व्यवस्था गरेको हुनाले यसमा परिवर्तन गर्न सकिन्छ । वार्षिक रूपमा यस पालिकामा सरदर ६०० मानिसहरूले पंजिकरण सम्बन्धी सेवा लिने गरेको र ३५ दिन नाघेर घटना दर्ता गर्नेहरूको संख्या उल्लेखनीय रहेको हुनसक्छ । करिब ७० प्रतिशतले विलम्ब शुल्क तिरेका र प्रतिलिपी लिनेहरूको संख्या समेतलाई आधार मानेर वार्षिक रु १०००००। संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ ।

उल्लेखित लगायत आन्तरिक आय बृद्धि गर्न सकिने क्षेत्रहरूमा, जडिबुटी तालिका नं. १३ मा कुल संभाव्य आय र प्रक्षेपित रकम उल्लेख गरिएको छ ।

परिच्छेद-चार: आय संकलनको सँस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदका उपखण्डहरूमा चिचिला गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि सँस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ६५ मा स्थानीय राजस्व परामर्श समिति सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यस समितिले राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जन र सो को परिपालना सम्बन्धी परामर्श, राजस्वको स्रोत, दर, दायरा विश्लेषण गरी प्राप्त हुनसक्ने राजस्वको विश्लेषण, अनुमान, कर, गैरकर, सेवा शुल्क, दस्तुर आदिको दर सम्बन्धमा परामर्श दिने जस्ता कार्यहरू गर्दछ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको गठन देहाय अनुसार भएको छ ।

तालिका १०: राजस्व परामर्श समितिको विवरण

क्र.स.	समितिका व्यक्तिहरू	जिम्मेवारी
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष: मनकला राई	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत: शुक्रादेवी राई	सदस्य
३	वडाध्यक्ष वडा नं २, दिनेश कुमार राई	सदस्य
४	कार्यपालिका सदस्य: पुष्पा राई	सदस्य
५	कार्यपालिका सदस्य: चन्द्रवीर राई	सदस्य
६	ज्ञान बहादुर गुरुङ	सदस्य
७	प्रदिप गुरुङ	सदस्य
८	शान्ता लुम्बा	सदस्य सचिव

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनमा प्रभावकारिता ल्याउनका लागि राजस्व परामर्श समितिको बैठक गरी राजस्वको दर निर्धारण सिफारिस, वार्षिक राजस्व अनुमान आदि निर्णय गर्ने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक वर्षको २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक वसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरी गाउँसभाले सो दररेट स्वीकृत गरेको छ । आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी गाउँसभा मार्फत् आर्थिक ऐन पारित गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउने नीति चालु बजेटमार्फत पनि गाउँपालिकाले लिएको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने कार्यहरूमा राजस्व शाखा वा उपशाखाको स्थापना, जनशक्ति व्यवस्थापन, राजस्व शाखाको संस्थागत विकास, राजस्व सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक, करदाताहरूको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरूको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ । वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र

राजस्व संकलन कार्यमा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै जनशक्ति व्यवस्थापन गरी गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई राजस्व र आयका शीर्षकका विषयमा अभिमुखीकरण र अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

गाउँपालिकामा राजस्व शाखाबाट र वडा कार्यालयहरूबाट वडा सचिव तथा वडाका अन्य कर्मचारीहरू मार्फत राजस्वको संकलन तथा अभिलेखीकरण गरिदै आएको छ । स्थलगत अवलोकन, प्रत्यक्ष छलफल, टेलिफोन अन्तरवार्ता तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः

- गाउँपालिकामा राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्न छुट्टै शाखाको स्थापना भएपनि दक्ष र दीगो जनशक्ति व्यवस्थापन नभएको ।
- गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युर सफ्टवेर मार्फत राजस्व संकलन भएको
- कार्यालय भवनमा पर्याप्त स्थान र कोठाहरू तथा राजस्व शाखा व्यवस्थित नभएको ।
- वडा सचिव मार्फत वडामा नै राजस्व संकलन गर्ने कार्यले सेवान्नाहीलाई सुविधा प्रदान गरेको ।
- “घ” वर्गको इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरू, टेण्डर बिक्री तथा परीक्षा शुल्क जस्ता राजस्व गाउँपालिका कार्यालयबाट संकलन हुने गरेको ।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि कुनै अध्ययन, अनुसन्धान नभएको ।

४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था

यस गाउँपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा निकै न्यून रहेको छ । आन्तरिक आय तर्फ एकीकृत सम्पत्ति कर, वहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर लगायत अन्य प्रशासनिक शुल्क तथा दस्तुरहरू पर्दछन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ गाउँपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय कर र दस्तुर नै राजस्व संकलनका मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाउँपालिकाले आफ्नो आन्तरिक श्रोत बढाउन हाल सम्पत्ति कर, मालपोत वा भूमी कर, व्यवसाय कर आदि संकलन गरिरहेको छ । गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरूको आन्तरिक आयको शीर्षकगत यथार्थ आयसम्बन्धी अभिलेख ब्यवस्थित देखिदैन । प्राप्त तथ्यांकमा आन्तरिक श्रोतबाट प्राप्त आय अन्य कर शिर्षकमा एकमुष्ट रूपमा राखेको पाइयो । यसले गर्दा गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्याउन कठिनाइ रहेको छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाले विगत तीन आ.ब. को यथार्थ आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका ११: गाउँपालिकाको आयको अवस्था

आय शिर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ	आ. ब. २०७७/७८ को यथार्थ	आ. ब. २०७८/७९ जेष्ठ १५ सम्मको यथार्थ
क) आन्तरिक आय (अनुमानित)	६२९०६८६१	८४५५१७३७	८७५६०३०७
एकीकृत सम्पती कर			
घर बहाल कर			
अन्य कर	१९२३०८७	४९४३१२०	
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान			
सरकारी सम्पती बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
सिफारिस दस्तुर			
व्यवसाय कर			
बेरुजु			
बैंक मैज्दात	६०९८३७७४	७९६०८६१७	८७५६०३०७
ख) राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	७०५८८६०२	७२२२१७६०	६१८५५५७५
घरजग्गा रजिष्ट्रेसन दस्तुर			
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धी कर	०	६८०९७४८६	४०५१७३२१
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	७०५८८६०२		१६२८१४९८
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	०		५०५६७५६
बाँडफाँट भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	०	४१२४२७४	
ग) अनुदान	२६१६३२४६१	२८६९७००००	२२२३०२०००
सङ्घीय सरकार	२२३१५२९३०	२६७९६३०००	२०५०७००००
समानीकरण अनुदान	९६९७९९३०	९९६०००००	७८३०००००
सशर्त अनुदान चालु	१२६१७३०००	१५८३६३०००	११४१९००००
विशेष अनुदान चालु		१०००००००	४२००००००
सशर्त अनुदान पुँजिगत			८३८००००

प्रदेश सरकार	३८४७९५३१	१९००७०००	१७२३२०००
समानिकरण अनुदान	७२०६०३१	७०३९०००	४४७९०००
शसर्त अनुदान चालु	६१८२५००	१९६८०००	२७५३०००
बिषेश अनुदान चालु	११०९१०००		
समपुरक अनुदान चालु	१४००००००	१०००००००	१०००००००
कुल जम्मा	३९५१२७९२४	४४३७४३४९७	३७१७१७८८२

उल्लेखित तालिका अनुसार यस गाउँपालिकाको बार्षिक कुल आयलाई तुलनात्मक रूपमा हेर्दा आ.ब. २०७६।०७७ को तथ्यांकको आधारमा आ.ब. २०७७।०७८ मा करिव १२ प्रतिशतले बृद्धि भएको देखिन्छ । तर सबै आ.ब. को आन्तरिक आयको ब्रेकडाउन प्राप्त नभएकाले तुलनात्मक बृद्धि देखाउन सकिएन । गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा आ.ब. २०७७/७८ मा १.११% र त्यस अघिका वर्षहरूमा अझ कम रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका १२ : कुल आयमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान

आय शिर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ		आ. ब. २०७७/७८ को यथार्थ		आ. ब. २०७८/७९ फाल्गुण १५ सम्मको यथार्थ	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
क) आन्तरिक आय	६२९०६८६१	१५.९	८४५५१७३७	१९.१	८७५६०३०७	२३.६
ख) राजस्व बाडफाँड	७०५८८६०२	१७.९	७२२२१७६०	१६.३	६१८५५५७५	१६.६
ग) अनुदान	२६१६३२४६१	६६.२	२८६९७००००	६४.७	२२२३०२०००	५९.८
कुल जम्मा	३९५१२७९२४	१००.	४४३७४३४९७	१००.	३७१७१७८८२	१००.

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

त्रिचिला गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा हालको ब्यवस्था अनुसारको प्रशासनिक क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क) राजस्व प्रशासन

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू बृद्धि गर्न गाउँपालिकामा राजस्व शाखामा आवश्यक दरबन्दी स्वीकृति तथा कर्मचारी पदस्थापना गरी क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसका साथै गाउँपालिकाको राजस्व अधिकारको आधारमा भौतिक सुविधा थप गर्ने, कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास

तालिम, प्रविधिमा आधारित राजस्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली, सक्षम राजस्व शाखाको व्यवस्था हुन आवश्यक छ । साथै वडामा राजस्व संकलनको व्यवस्थित विद्युतीय प्रणालीको लागि वडा कार्यालयहरूको समेत क्षमता अभिवृद्धि गरिनु पर्दछ ।

ख) आन्तरिक नियन्त्रण

गाउँपालिकामा उठेको राजस्व को नियन्त्रण गर्नको लागि मासिक बैठक तथा प्रगती प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था प्रभावकारी बनाई उठेको रकम यथासक्य चाँडो बैंक जम्मा गराउने व्यवस्था हुनुपर्दछ ।

ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने विधि, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तु पर्दछन् ।

घ) आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाको सवारी तथा अन्य यन्त्र उपकरण, हल, जस्ता सम्पत्तिको भाडा दर ऐनमा उल्लेख नभएको हुँदा यिनीहरूलाई ऐनमा समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ । सम्पत्ति करको दायरालाई अझ फराकिलो र प्रगतिशील बनाई आर्थिक ऐनलाई सोही अनुसार परिमार्जन गर्नुपर्ने देखिन्छ । सो को लागि परिच्छेद ३ मा सम्पत्ती कर को तालिका बनाएर सुझाव पेश गरिएको छ । गाउँपालिकाको धेरै क्षेत्रहरू ग्रामिण भेगमा पर्दछन । त्यसैले गाउँ, बजार तथा राजमार्ग आसपासको क्षेत्रमा जमीनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमिनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी संकलन हुने र बढी वैज्ञानिक तथा न्यायीक समेत हुने देखिन्छ । आर्थिक ऐनमा उल्लेख भएका राजस्वका संकलनका क्षेत्रहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

ङ) राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले राजस्वको दर निर्धारण गर्दा समान स्तरका करदाताहरूलाई समान व्यवहार हुने गरी तथा समान तहका स्थानीय सरकार बीच न्यून अन्तर हुने विषयमा ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ । स्थानीय करका आधारहरू पर्याप्त राजस्व संकलन गर्न सकिने खालको हुनु पर्दछ । अर्थात संकलित राजस्व भन्दा संकलन गर्दा लाग्ने खर्च बढी हुने खालको हुनु हुँदैन । साथै स्थानीय उत्पादनका आधारमा दर निर्धारण गर्दा करदातालाई पनि मर्का नपर्ने र गाउँपालिकालाई पनि राजस्व प्राप्त सहज रूपमा हुने हुन्छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर अन्तर्गत मालपोतको मूल्यांकन र स्थानीय चलनचल्तीको रकम ज्यादै फरक भएमा सो परिमार्जनका लागि पहल गर्दा राजस्वमा वृद्धि हुने अवस्था सिर्जना हुन्छ । गाउँपालिकाले हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनका लागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने

रकम र शिर्षक सम्बन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने तथा धेरै राजस्व तिर्ने करदाताहरूलाई प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत गर्ने प्रणालीको बारेमा आवश्यक प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ । साथै कर संकलन तथा सूचना प्रवाहमा आधुनिक प्रविधीहरूको प्रयोग अंगीकार गर्न पर्दछ ।

च) अभिलेख व्यवस्थापन

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरूरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन । गाउँपालिकाका सम्भाव्य राजस्व स्रोतहरू (कर, शुल्क तथा दस्तुर) को पहिचान गरी दायरा फराकिलो बनाउने तथा दर निर्धारण गरी समसामयिक रूपमा यस्तो दरलाई अद्यावधिक गर्दै जानुपर्दछ । गाउँपालिकाबाट राजस्वका नयाँ स्रोतहरू पहिचान तथा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लगानी तथा प्राथमिकीकरणका आधारमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सम्भावना विश्लेषण गर्दै नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र परिचालन तथा वर्तमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै आन्तरिक राजस्वलाई दिगो बनाउन आवश्यक हुन्छ । यस कार्यको लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन र जनताको सहयोग अपरिहार्य हुन्छ ।

छ) समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालनमा नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरूरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन निर्वाचित नेतृत्वले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरूसँग छलफल गरी नयाँ करका शिर्षकहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

ज) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण, आन्तरिक र अन्तिम लेखा प्रतिवेदन आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निरन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शीर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे नागरिक तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् ।

झ) समावेशिता तथा सहभागिता अभिवृद्धि

कर प्रणालीको विकास गर्दा करको दायरा फराकिलो बनाउन र पिछडिएका जनताहरूलाई पनि समेट्न गरिव, विपन्न, एकल महिला, अपाङ्गता भएका र जोखिममा परेका व्यक्तिहरूको लागि उपयुक्त व्यवसायिक र प्राविधिक सीप विकास गरी निजहरूबाट संचालन गरिने उद्यम व्यवसायमा विभिन्न सहूलियत तथा छुट सुबिधाको व्यवस्था गरी प्रोत्साहन गर्ने नीति लिनु महत्वपूर्ण हुन्छ ।

ञ) अन्य

प्राय स्थानीय तहहरूमा जनतालाई कर मात्र थोपरेको भन्ने आरोपहरू पनि आइरहेको परिप्रेक्ष्यमा करको दर तथा दायरामा अदलबदल गर्दा करदाताको मनसाय, उसको कारोबार, कर तिर्न सक्ने क्षमता, पालिकाको कर संकलन गर्ने संगठन क्षमता लगायतका कुराहरूमा ध्यान दिन आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद-पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त विभिन्न तथ्याङ्क तथा सूचना विश्लेषणका आधारमा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको हुनेछ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाले राजस्व सुधारका लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरू निम्नवमोजिम रहेका छन्:

५.१.१ प्रभावकारी राजस्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति

चिचिला गाउँपालिकामा राजस्व संकलनमा खासगरी ट्रायाकमा गैसकेको र ट्रायाकमा लानुपर्ने गरी दुई किसिमका अवस्थाहरू छन् । पहिलेदेखि संकलन हुँदै आएका राजस्वहरू ट्रायाकमा छन् भने नयाँ राजस्वका स्रोतहरूमा जनतालाई वानी पार्न थप पहल गर्न आवश्यक रहेको छ । दुर्गम तथा विकट भौगोलिक अवस्थितिमा रहेको यस गाउँपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त केही राजस्व अधिकारहरू हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छैन । गाउँपालिकाका कानूनहरू पनि समय अनुकूल परिमार्जन एवं संशोधन गर्नुपर्दछ । यी तथ्यहरूलाई समेत मध्यनजर राखी आन्तरिक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गर्न सुझाव गरिएको छ ।

क) राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।

ख) राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।

ग) राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज र करदाता मैत्री बनाउने ।

घ) समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गर्ने ।

तालिका १३: राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१) राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	१) गाउँपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरू तर्जुमाका साथै तर्जुमा भइसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारिक बनाउदै लगिनेछ । २) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै गाउँपालिका तथा निजीक्षेत्रबाट थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ३) कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिनेछ । ४) जनताको कर तिर्ने तथा करको भार बहन क्षमता विश्लेषणका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ । ५) थप राजस्वका स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्य थप स्रोत पहिचानका साथै बर्तमान राजस्व स्रोतको दायरा बृद्धि गर्न यसको यकिन तथ्याङ्क संकलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा

रणनीति	कार्यनीति
	<p>करदाताहरूको संख्या बढाउदै लगिनेछ ।</p> <p>६) राजस्वको स्रोत बृद्धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।</p> <p>७) सम्पत्ति मूल्यांकन सम्बन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरूपता कायम गरिने छ ।</p> <p>८) आन्तरिक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ ।</p> <p>९) करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ ।</p> <p>१०) गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ साथै पर्यटन विकासमा यस गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक/साँस्कृति धरोहर तथा प्राकृतिक संपदाको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ ।</p> <p>११) पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा छिमेकी स्थानीय तहहरू, निजी क्षेत्र र करदातासँग समेत छलफल तथा सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>१२) नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र पुरस्कृत गरिनेछ ।</p> <p>१३) समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।</p>
२) राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	<p>१) गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न पालिकामा राजस्व शाखा स्थापना, सुदृढीकरण र क्षमता विकास गरिनेछ ।</p> <p>२) गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ ।</p> <p>३) राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।</p> <p>४) राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई क्रमसः वडा कार्यालयहरूसँग सूचना संजालमा जोड्दै लगिने छ ।</p> <p>५) स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा संचालन गरिनेछ ।</p> <p>६) प्रादेशिक तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजस्व परिचालन बारे ज्ञान-सीप, अनुभव आदान-प्रदान र अन्तरक्रिया गरिनेछ ।</p> <p>७) राजस्व लेखापालनलाई कम्प्युटरकृत गरिनेछ र विद्युतीय माध्यमबाट नै राजस्वको प्रतिवेदन र फाँटबारी बनाइने छ ।</p> <p>८) राजस्व सम्बन्धी आन्तरिक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिनेछ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रूपमा स्रोत खुल्नेगरी राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।</p>
३) राजस्व कर प्रणालीलाई सरल,	<p>१) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।</p>

रणनीति	कार्यनीति
सहज करदाता मैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने	<p>२) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरूको पहुँच पुऱ्याइनेछ ।</p> <p>३) कर/राजस्व सूचना सम्बन्धी प्रतिवेदनहरू अर्धवार्षिक एवं वार्षिक रूपमा गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरू गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>४) करदाता शिक्षा र कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।</p> <p>५) महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरूलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाइने छ ।</p> <p>६) कर संकलन प्रक्रियालाई सहज बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।</p>
४) समन्वय र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने	<p>१) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्, विक्री तथा बजार व्यवस्थाका सम्बन्धमा स्थानीयबासीहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>२) बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ</p> <p>३) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ ।</p> <p>४) राजस्वसंग सम्बन्धित विषयमा प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग समन्वय बैठक आयोजना गरी राजस्व संकलनका सवालहरूबारे छलफल तथा समन्वय गरिनेछ ।</p> <p>५) राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।</p>

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

तालिका १४: राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था		
१.१	राजस्व परामर्श समितिको मासिक बैठक बसी प्रगति तथा कमी कमजोरीको समिक्षा गर्ने र सुधारका योजनाहरू तयार गर्ने	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति
१.२	करदाताको तिर्ने क्षमतामा आधारित रहेर अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन राजस्व संकलन तथा परिचालन नीति निर्माण गर्ने	२०७९ पौष मसान्त	गाउँसभा

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.३	सम्पत्ति कर र मालपोत करका दर र दायराहरूमा समयानुकूल परिमार्जन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	२०७९ श्रावण	कार्यपालिका र गाउँसभा
१.४	व्यवसाय कर लगायत अन्य करहरूको छुट्टाछुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।	२०७९ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका
२	संकलन प्रकृत्यामा सुधार		
२.१	निर्माण भएको नीति र निर्देशिकाहरूको तत्काल कार्यान्वयन प्रकृत्या अगाडि बढाउने र कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन गर्ने ।	प्रत्येक वर्ष निरन्तर	शाखा उपशाखा, राजस्व परामर्श समिति
२.२	धेरै कर तिर्ने, नियमित कर तिर्ने करदाता र संकलन गर्ने शाखा, वडा लगायतलाई पुरस्कृत गर्ने ।	प्रत्येक वर्ष	गाउँसभा
२.३	कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधीहरूलाई तालिम तथा क्षमता बिकास कार्यक्रम र करदाताहरूलाई करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.४	कर प्रसाशनको आधुनिक तथा करदातामैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्ने	२०७९ पौष मसान्त	गाउँपालिका
३	संस्थागत व्यवस्था तथा अन्य		
३.१	विज्ञ सहित संलग्न रहेको राजस्व परामर्श समिति र राजस्व संकलन तथा परिचालन कार्यदल निर्माण गर्ने	२०७९ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका
३.२	गाउँपालिकामा राजस्व शाखा तथा वडा कार्यालयहरूमा संकलन युनिटलाई ब्यवस्थित गर्ने	२०७९ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका
३.३	दरवन्दी अनुसार दक्ष जनशक्ति ब्यवस्थापन गर्ने	२०७९ पौष मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३.४	वडा कार्यालयहरूमा समेत राजस्व प्रशासनका लागि कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी किटान गरी नियमित अनुगमन गर्ने	२०७९ माघ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.५	राजस्व शाखालाई स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने	२०८० असारसम्म	गाउँ कार्यपालिका

ख. कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका १५: कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	सम्पत्ति कर		
१.१	सम्पत्ति करको दर र दायरालाई फराकिलो बनाउने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.२	सम्पत्ति करको बारेमा जनप्रतिनिधिलाई अभिमुखीकरण, कर्मचारीलाई क्षमता बिकास र	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	करदातालाई सुसुचित गराउने	देखि निरन्तर	
१.३	बजार क्षेत्र र ग्रामिण क्षेत्रमा उपलब्ध सुविधा अनुसार भएका घरहरूको फरक मूल्यांकन गरी कर निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.४	घर जग्गा नक्सा पास तथा सम्पति कर मूल्यांकन गर्न सम्पति कर कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२	भूमिकर/ मालपोत		
२.१	मालपोत संकलनका लागि जग्गाको उपयोगिताको आधारमा दर निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.२	जग्गाको प्रकार अनुसारको प्रोफायल तयार गर्ने	२०८० वैशाख	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.३	पालिका भित्र रहेको जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी सो क्षेत्र लाई कर शुन्य गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.४	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सार्वजनिक संस्थान, सरकारी कार्यालयबाट कर शुल्क नलिने वा शुन्य कर नीति बनाउने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.५	स्व घोषित कर प्रणालीको अन्त्य गरी राजस्व परामर्श समिति मार्फत कर नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३	घरजग्गा बहाल कर		
३.१	व्यवसायको आमदानीको श्रोत हेरी चिचिला बजार र अन्य होटल लज, तालिम सेमिनार संचालन गरे वापत हल भाडा, वडा तथा पालिका भित्रका सबैको सूची पहिचान गरी सूचीकृत गराई कर दायरामा ल्याई करको मूल्य निर्धारण गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३.२	जुनसुकै प्रयोजनका लागि तथा अवधिको लागि घर तथा जग्गा बहालमा दिएमा त्यसको उचित प्रतिशत कर निर्धारण गरी उठाउने ।	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
४	व्यवसाय कर		
४.१	व्यवसायको प्रकृती हेरी पुँजीगत लगानीका आधारमा कर निर्धारण गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
४.२	व्यवसाय कर सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ श्रावण	गाउँसभा
५	जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर		

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
५.१	प्रत्येक जडिबुटी चिराइतो, अलैची, याशागुम्बा, रूद्राक्ष, अम्लिसो, अल्लो, अर्गेली आदिको उत्पादन अनुसारको फरक कर संकलनको व्यवस्था मिलाउने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
६	विज्ञापन कर		
६.१	कुनैपनि ब्यवशाथीले ब्यवशाथिक फर्ममा नाम दर्ता गरेको नामको विज्ञापन बोर्ड बाहेक अन्य कुनैपनि खालको विज्ञापन बोर्ड लगाएमा त्यस विज्ञापन बोर्डको साइज अनुसार कर संकलन गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
६.२	होर्डिङ्ग बोर्ड लगायत अन्य विज्ञापनहरूमा अनिवार्य कर मुल्य निर्धारण गर्ने ।	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति

ग. गैर कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका १६: गैर कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर		
१.१	घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले घरजग्गा नक्सा पास कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ श्रावण देखि	प्राविधिक शाखा, राजस्व परामर्श समिति र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
१.२	गाउँपालिका भित्र भएका पक्की तथा कच्ची घरहरूको अभिलेखीकरण गर्ने	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
१.३	मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान पूर्ण रूपमा लागु गर्ने ।	२०७९ असार देखि	प्राविधिक शाखा र भवन तथा नक्शापास उपशाखा
१.४	घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण र समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	राजस्व परामर्श समिति , भवन तथा नक्शा पास उपशाखा, गाउँसभा
१.५	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।	२०७९ पौष देखि	भवन तथा नक्शा पास उपशाखा र गाउँ कार्यपालिका
२	वहाल विटौरी शुल्क		
२.१	गाउँपालिका भित्र रहेका मेला, पर्व हाट बजारहरूको सूची तयार गरी त्यहाँ ब्यापार गर्ने विक्रेताहरूबाट अनिवार्य तर न्यून शुल्क लिने व्यवस्था गर्ने तथा गाउँपालिकाबाट	२०७९ पौष	राजस्व परामर्श समिति

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	निर्मित गोसखाना, बिक्रि कक्ष आदिबाट कर लिई संरचनाको निर्माण एवम् व्यवस्थापन गर्ने		
२.२	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भएका सार्वजनिक जमिन तथा त्यहाँ रहेका संरचनाबारे तथ्यांक संकलन गर्ने	२०७९ श्रावण	प्राविधिक शाखाप्रमुख , प्रशासकीय अधिकृत
२.३	सार्वजनिक जमिनमा रहेका संरचना र विद्यमान उपयोगको अवस्था हेरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
३	दर्ता, नवीकरण तथा अनुमति दस्तुर		
३.१	गाउँपालिकामा रहेका संस्था तथा व्यवसायीको पहिचान गरी दर्ता तथा नवीकरण दर मा समयानुकूल परिमार्जन गरी दायरा बढाउन अनिवार्य व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
४	ढुंगा गिटी, बालुवा, दहतर, बहत्तर आदिको बिक्री		
४.१	ढुंगा, गिटी, बालुवा, आदि उपलब्ध हुने स्थान पहिचान गरी IEE/EIA गरी सो का आधारमा राजस्व बृद्धिका लागि व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ कार्यपालिका
४.२	स्थानीय सामुदायिक उपभोक्ता समितिहरूसँग समन्वय गरी काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर बिक्री, वन पैदावार बिक्री आदिबाट गाउँपालिकामा राजस्व संकलन हुने व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ कार्यपालिका
५	सरकारी सम्पत्तिको बहाल र बिक्री		
५.१	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
५.२	गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	२०७९ श्रावण	कार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
५.३	कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्ने ।	२०७९ श्रावण	कार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
६	स्थानीय पूर्वाधार सेवा शुल्क		
६.१	निर्माण तथा सञ्चालन भएका स्थानीय पूर्वाधारहरूको प्रयोग अवस्थालाई हेरी समुचित दररेट कायम गरी सेवाग्राहीहरूबाट कर संकलन को व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
७	फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क		
७.१	फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने स्थलको पहिचान गरी सो को व्यवस्थापन गर्न प्रति घर शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका , राजस्व परामर्श समिति
८	पार्किङ शुल्क		
८.१	गाउँपालिका भित्र रहेका सरकारी कार्यालय परिसर, सार्वजनिक क्षेत्र जस्ता क्षेत्रमा पार्किङको व्यवस्था गरी पार्किङ शुल्क लिने व्यवस्था गर्ने	२०८१ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका , राजस्व परामर्श समिति
९	मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क		
९.१	गाउँपालिकाभित्र मनोरञ्जन तथा खेलकुद तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्नेहरूको पहिचान गरेर सो स्थानमा पुग्नको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरी राजस्व संकलनको लागि उत्प्रेरित गराउने	२०८१ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
१०	दण्ड जरिवाना		
१०.१	सामाजिक हिंसा तथा नियम विपरित कार्य गरी न्यायिक समितिमा उजुर परी र कसुरदारी ठहरिनेहरूबाट समुचित कर दण्ड जरिवाना शुल्क स्वरूप लिने व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	न्यायिक समिति र राजस्व परामर्श समिति
११	दिर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा संभाव्यता		
११.१	गाउँपालिकाको दिर्घकालीन आय हुनसक्ने संभाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने <ul style="list-style-type: none"> ▪ सामुदायिक भवन तथा सभाहल ▪ हाटबजार पूर्वाधार ▪ पर्यटकीय क्षेत्रको पूर्वाधार 	२०७९ पौष	गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा
११.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरूको संभाव्यता अध्ययनका लागि रकम विनियोजन गर्ने ।	२०७९ पौष	गाउँ कार्यपालिका

परिच्छेद-छ: आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा चिचिला गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय र बजेट तर्जुमा गर्न समेत सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपणको आधार (रु.मा)

क्र. स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ			
१	सम्पत्ति कर	१२४००००	कुल संभावनाको ८४% र त्यसपछिका आ.व.हरूमा ५% बढ्दै जाने	१०३९५००
२	मालपोत भूमि कर	२३७०५५	कुल संभावनाको ५०% र त्यसपछिका आ.व.हरूमा १०% बढ्दै जाने	११७९५०
३	वहाल कर	३०२५०	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका वर्षहरूमा १०% ले बढ्दै जाने	२५०००
४	व्यवसाय कर	१००००००	कुल संभावनाको ५०% र त्यसपछिका वर्षहरूमा १०% ले बढ्दै जाने	७००००
५	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति)	१२१०००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका वर्षहरूमा १०% ले बढ्दै जाने	१०००००
६	घर नक्शा पास दस्तुर	३९०२००	कुल संभावना रु. ३९०२०० (पुराना घर सूचीकरण) रकम र त्यसपछिका वर्षहरूमा बाषिक थप नयाँ ३० घर नक्शापासको रु १०००।का दरले	३३०२००

क्र. स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
			बढदै जाने	
७	वहाल विटौरी शुल्क	५००००।	कुल संभावनाको ५०% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा १५% बढदै जाने	२५०००
८	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर (सम्पूर्ण)	५५१२५०	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा ५% बढदै जाने	५०००००
९	सरकारी सम्पतिको वहालबाट र विक्रीबाट (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा र बोलपत्र विक्री समेत)	२००००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा ५% बढदै जाने	१६०००
१०	पर्यटन शुल्क	२०००००	कुल संभावनाको ६०% र त्यसपछिका आव बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	१२००००
११	जग्गा रेखाङ्कन दस्तुर	१०००००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १५% ले बढदै जाने	७००००
१२	स्लेट, ढुंगा गिट्टी वालुवा दहत्तर बहत्तर शुल्क	२०००००	कुल संभावनाको ७०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	१४०००००
१३	न्यायिक, दण्ड जरिवाना र जफत	१००००	प्रत्येक बर्ष रू. १००००।	१००००
१४	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर	१०००००	प्रत्येक बर्ष रू. १०००००।	१०००००
१५	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	५०००००	कूल संभावनाको ६०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	३०००००
१६	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	१५००००	कूल संभावनाको ७०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	१०५०००
१७	अन्य कर	५०००००	कुल संभावनाको ७५% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	३५००००
ख	राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाँट			
ख. १	संघीय सरकार			

क्र. स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१.१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	७४९०७२३५	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि बाँडफाँट १०% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	८२३९७९५८
१.२	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	७७६४७४६२	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि बाँडफाँट १०% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	८५४९२२०८
१.३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रोयल्टी	४५३६७०१	आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	४९९०३७२
ख. २	प्रदेश सरकार			
२.१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		आर्थिक बर्ष ७८/७९ को रकम त्यसपछि बाँडफाँट १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	
२.२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	
२.३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरन्जन कर	०		०
२.४	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०		०
ग	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण			
ग. १	संघीय सरकार			
१.१	समानिकरण अनुदान	१०९५६००००	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१२०५१६०००
१.२	शसर्त अनुदान चालु	१७४१९९३००		१९१६१९२३०
१.३	शसर्त अनुदान पूँजीगत	२६१०००००	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२८७१००००
१.४	विषेश अनुदान	११७५५३९२		८८३२०००
१.५	समपूरक अनुदान			

क्र. स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१.६	अन्य अनुदान (निर्वाचन क्षेत्र विकास र अन्य)		चालु आर्थिक बर्षको विनियोजन यथावत रहि बार्षिक १०% का दरले थपिदै जाने अनुमान	
ग. २	प्रदेश सरकार			
२.१	समानिकरण अनुदान	७७४२९००	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	८५१७१९०
२.२	शसर्त अनुदान चालु	२१६४८००	"	२३८१२८०
२.३	बिषेश अनुदान			०
२.४	समपुरक अनुदान चालु	११००००००	"	१२१०००००
ग. ३	अन्य आन्तरिक अनुदान			
३.१	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	
३.२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		जनताको लागत सहभागिताबाट आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा रू १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	०

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिए बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका १८: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. मा)

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	आ.ब. ७६/७७ को यथार्थ	आ.ब. २०७७/७८ को यथार्थ	औषत / अनुमानित वृद्धि प्रतिशत	आन्तरिक आयको कूल सम्भाव्य र बाह्य आयको अनुमानित आय	प्रक्षेपण		
						७९/८०	८०/८१	८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान	३६७६७२४१५	४४३७४३४९७		४९३६५८१५३	५४१०२२८८८	५९४७०८९३२	६५४०९०६२४
क	आन्तरिक आय	१९२३०८७	४९४३१२०		५७९९७५५	४३७८६५०	४४००२७०	४७५१०९६
११३१३	सम्पत्ति कर		०	८४, ५, ५	१२४००००	१०३९५००	१०९१४७५	११४६०४९
११३१४	भूमि कर/मालपोत			५०, १०, १०	२३७०५५	११७९५०	१२९७४५	१४२७२०
११३२१	घरबहाल कर		०	८०, १०, १०	३०२५०	२५०००	२७५००	३०२५०
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहाल र विक्रिबाट प्राप्त आय (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, बोलपत्र विक्री समेत)		०	८०, ५, ५	२००००	१६०००	१६८००	१७६४०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत		०	१००००	१००००	१००००	११०००	१२१००
१४२४२	घर नक्शापास दस्तुर		०	८०, ३०, ३०	३९०२००	३३०२००	३००००	३००००
११३२२	वहाल विटौरी			५०, १५, १५	५००००	२५०००	२८७५०	३३०६३
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर		०	९०, ५, ५	५५१२५०	५०००००	५२५०००	५५१२५०
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर			८०, १०, १०	१२१०००	१०००००	११००००	१२१०००
१४५२९	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने अन्य राजस्व			७५, १०, १०	१५००००	१०५०००	११५५००	१२७०५०
१४६११	व्यवसाय कर		०	५०, १०, १०	१०००००	७००००	८०५००	९२५७५
११६९१	अन्य कर	१९२३०८७	४९४३१२०	७५, १०, १०	५०००००	३५००००	३८५०००	४२३५००

१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				१०००००	१०००००	१०००००	१०००००
१४२४५	जग्गा रेखांकन दस्तुर			७०, १५, १५	१०००००	७००००	७७०००	८४७००
११६९१	पर्यटन शुल्क विविध राजस्व			६०, १०, १०	२०००००	१२००००	१३२०००	१४५२००
१४२१९	ढुंगा, गिटि वालुवा (बहतर दहतर) शुल्क			७०, १०, १०	२००००००	१४०००००	१५४००००	१६९४०००
१४२१३	अन्य विक्री					०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान					०	०	०
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					०	०	०
ख	राजस्व बाँडफाँट	७०५८८६०२	७२२२१७६०		१५७०९१३९८	१७२८००५३८	१९००८०५९२	२०९०८८६५१
	संघीय सरकार	७०५८८६०२	७२२२१७६०		१५७०९१३९८	१७२८००५३८	१९००८०५९२	२०९०८८६५१
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	०	६८०९७४८६	१०	७४९०७२३५	८२३९७९५८	९०६३७७५४	९९७०१५२९
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	७०५८८६०२		१०	७७६४७४६२	८५४१२२०८	९३९५३४२९	१०३३४८७७२
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी र पर्वतारोहण	०	४१२४२७४	१०	४५३६७०१	४९९०३७२	५४८९४०९	६०३८३५०
	प्रदेश सरकार	०	०		०	०	०	०
११४५६	सवारी साधन कर				०	०	०	०
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँट)				०	०	०	०
११४७१	मनोरञ्जन कर					०	०	०
११४७२	विज्ञापन कर					०	०	०
ग	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	२९५१६०७२६	३६६५७८६१७		३३०७६७०००	३६३८४३७००	४००२२८०७०	४४०२५०८७७
	संघीय सरकार	२२३१५२९३०	२६७९६३०००		३०९८५९३००	३४०८४५२३०	३७४९२९७५३	४१२४२२७२८
१३३११	समानीकरण अनुदान	९६९७९९३०	९९६०००००	१०	१०९५६००००	१२०५१६०००	१३२५६७६००	१४५८२४३६०
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	१२६१७३०००	१५८३६३०००	१०	१७४१९९३००	१९१६१९२३०	२१०७८११५३	२३१८५९२६८
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत		१०००००००	१०	२६१०००००	२८७१००००	३१५८१०००	३४७३९१००
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		०			०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत		०			०	०	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु					०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पूँजीगत					०	०	०

१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)					०	०	०
	प्रदेश सरकार	११०२४०२२	१९००७०००		२०९०७७००	२२९९८४७०	२५२९८३१७	२७८२८१४९
१३३११	समानीकरण अनुदान	७२०६०३१	७०३९०००	१०	७७४२९००	८५१७१९०	९३६८९०९	१०३०५८००
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	६१८२५००	१९६८०००	१०	२१६४८००	२३८१२८०	२६१९४०८	२८८१३४९
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत					०	०	०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	११०९१०००				०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत					०	०	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	१४००००००	१०००००००		११००००००	१२१०००००	१३३१००००	१४६४१०००
१३३१७	समपूरक अनुदान पूँजीगत					०	०	०
१३३१८	अन्य चालु					०	०	०
	अन्य आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान					०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)					०	०	०
३००००	वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व	६०९८३७७४	७९६०८६१७	०	०	०	०	०
३२१२१	नगद					०	०	०
३२१२२	बैंक मौज्जात	६०९८३७७४	७९६०८६१७			०	०	०
३३१४३	अन्य संस्थाहरूबाट ऋण प्राप्ती					०	०	०
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरू					०	०	०
जम्मा राजस्व, अनुदान, सम्पत्ति तथा दायित्व		३६७६७२४१५	४४३७४३४९७		४९३६५८१५३	५४१०२२८८८	५९४७०८९३२	६५४०९०६२४

परिच्छेद-सात: अपेक्षित नतिजा

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूबाट तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू संकलन गरिएकोछ। विभिन्न फारमहरूको प्रयोग गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सम्बन्धित अधिकारीहरूबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो । हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धति मार्फत् राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । संकलित तथ्याङ्क, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

यस चिचिला गाउँपालिकाको आन्तरिक आयतर्फ चालु आ.ब. २०७८।०७९ को तुलनामा योजना अवधीमा पहिलो वर्ष २१ प्रतिशत, दोस्रो वर्षमा ९.९२ प्रतिशत र तेस्रो वर्षमा ९.९८ प्रतिशतले बृद्धि हुने गरी प्रक्षेपण गरिएको छ । कार्ययोजना को अन्तिम वर्षमा पालिकाको आन्तरिक आय ४७५१०९६ रूपैयाँ हुने र संघ तथा प्रदेशबाट राजस्व बाँडफाँट वापत प्राप्त हुने रकम करिब २१ करोड हुनेगरी अनुमान गरिएको छ। प्रदेश तथा संघबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरण तथा अनुदानको रकम बढोत्तरी भइ रू. ४४०२५०८७७। हुनेगरी प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय र बाह्य आयलाई तुलना गरी हेर्दा जम्मा प्रक्षेपित आयको करिब १ प्रतिशत मात्र आन्तरिक आयको हिस्सा रहेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा गाउँपालिका आर्थिक रूपले सक्षम हुन अझ धेरै प्रयास र समय आवश्यक पर्ने देखिन्छ । कुल प्रक्षेपित आयलाई विश्लेषण गर्दा पहिलो वर्षमा कुल आय करिब २१% ले बृद्धि हुने र बाँकी २ वर्षमा करिब १०, १० प्रतिशतले बृद्धि हुने देखिन्छ । पहिलो वर्षमा कतिपय कर तथा शुल्कहरू नयाँ शुरूवात गर्ने प्रस्ताव गरिएकाले र बक्यौताहरू उठ्ने हुनाले तुलनात्मक रूपमा बढी प्रतिशत बृद्धि देखिएको छ ।

सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छः

तालिका १९: अपेक्षित आय (रु. मा)

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	आ.ब. २०७६/७७ (यथार्थ)	आ.ब.२०७७/७८ (यथार्थ)	३ बर्षको बर्षिक आषत बृद्धिदर	प्रक्षेपण		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आन्तरिक आय	१९२३०८७	४९४३१२०	१०.०	४३७८६५०	४४००२७०	४७५१०९६
२	राजशव बाँडफाँट	७०५८८६०२	७२२२१७६०	१०.०	१७२८००५३८	१९००८०५९२	२०९०८८६५१
३	अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण	२६१६३२४६१	३६६५७८६१७	१०.०	३६३८४३७००	४००२२८०७०	४४०२५०८७७
	संघीय सरकार	२२३१५२९३०	२६७९६३०००	१०.०	३४०८४५२३०	३७४९२९७५३	४१२४२२७२८
	प्रदेश सरकार	३८४७९५३१	१९००७०००	१०.०	२२९९८४७०	२५२९८३१७	२७८२८१४९
	जम्मा	३३४९४४९५०	४४३७४३४९७		५४९०२२८८८	५९४७०८९३२	६५४०९०६२४
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (%)	०.५८	१.१		०.८१	०.७४	०.७३

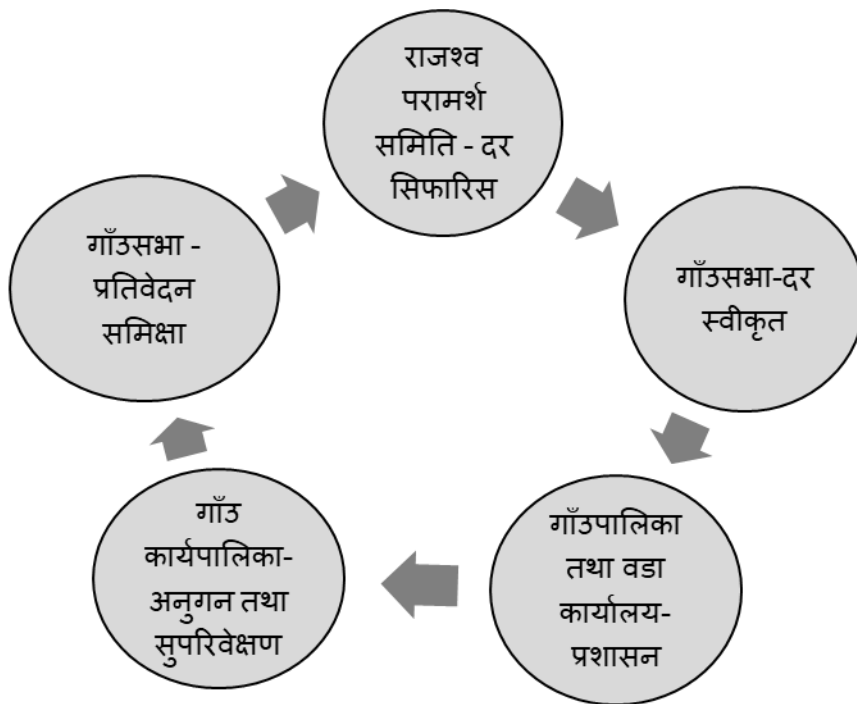
तालिकामा उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरू निम्नानुसार छन्ः

- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानून अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था छुट्टाछुट्टै व्यवस्थित गरी कम्प्यूटरकृत अभिलेख तयार गर्ने ।
- विस्तारै सामुदायिक वनको कार्ययोजना पालिकाले स्वीकृत गर्ने परिपाटी बसाउने र कानून बमोजिम शुल्क लिने ।
- आन्तरिक आयका शीर्षकहरू अनुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा आम्दानी को अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने

परिच्छेद-आठ: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कुनैपनि कार्यलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी सकारात्मक नतिजा प्राप्त गर्नको लागि अनुगमन मूल्यांकनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसका लागि नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ । आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरूरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रूपमा वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रूपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम संकलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि यस अध्ययनले निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचा प्रस्तुत गरेको छ ।

चित्र नं. २: अनुगमन मूल्याङ्कन ढाँचा

तालिका २०: प्रस्तावित अनुगमन तालिका

अनुगमन गर्ने	अनुगमनको जिम्मेवारी	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने विधि
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने आर्थिक ऐन र राजस्व सुधार कार्य योजना अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने राजस्व सुधार कार्य योजना अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने कार्य योजना अनुसार कार्य भए नभएको अनुगमन गर्ने
समिक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र बार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरूको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । साथै यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था सिफारिस गरिएको छ :

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन: यस स्तरको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि वडा कार्यालय, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । स्थानीय तहले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन: राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्नु भन्दा पहिले हाल भएका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि कृयाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ति पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नु पर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकन: कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गर्नु पर्दछ ।

(घ) बाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकन: राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति संकलन पनि अनुगमनको विधि हुन सक्नेछ ।

सन्दर्भ सामग्री

१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४
२. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६
३. चिचिला गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन ०७८।०७९
४. चिचिला गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण २०७६
५. गाउँपालिकाको आ.ब. २०७७।०७८ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट
६. आ.ब. २०७८।०७९ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट
७. आ.ब. २०७७।०७८ को सभा तथा कार्यपालिकाका निर्णयहरू
८. समिति उपसमितिहरूको बैठक पुस्तिकाहरू
९. नेपालको संविधान २०७२

अनुसूची

अनुसूची १- तथ्याङ्क संकलनको चेक लिष्ट

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

- १) संक्षिप्त परिचय
- २) मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
- ३) आर्थिक अवस्था
- ४) सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

- १) संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
- २) भौतिक सुविधाहरू
- ३) राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
- ४) राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
- ५) कार्यक्षेत्र तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- ६) फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
- ७) राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- ८) कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
- ९) वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण

- १) विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७४/७५, ०७५/७६ र ०७६/७७) को यथार्थ आय विवरण
- २) चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानीत बजेट विवरण
- ३) चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- १) निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- २) गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- ३) राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- ४) गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (पार्श्वचित्र)
- ५) राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू
- ६) राजस्व परामर्श समितिको विवरण

अनुसूची २-तथ्याङ्क संकलन फाराम

प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सूचना संकलन फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्ष:
- जम्मा करदाता संख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रु:

२) भूमि कर (मालपोत)

- गाउँ/गाउँपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफल: (पालिकामा तथ्यांक
उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रु:
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रु:

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यवसायिक फर्मको संख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रु:
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको संख्या रु:

४) व्यवसाय बहाल कर

- संस्थागत रूपमा (बैंक, सरकारी, निजी विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरूको संख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरूको संख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको संख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

५) जडिबुटि, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटि संकलन गर्ने व्यवसायीको संख्या: संकलन हुने जडिबुटिको औषत परिमाण: के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटि करको दर: चालु आ.ब.को लक्ष्य:

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको संख्या:
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दर: सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दर:
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रु:
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:
- वार्षिक रूपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विवरण:

क्र.स.	सेवाको किसिम	संख्या	दस्तुरको दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रूपमा निर्माण हुने नयाँ घरको संख्या:
- नक्शापास प्रकृत्यामा आउने गरेका घरहरूको प्रतिशत:
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीट:
- गत आ.व. मा पास भएका नक्सा संख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आय:
- चालु आ.व.को वार्षिक लक्ष्य रु:
- चालु आ.व. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु:

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको संख्या	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल विरोधी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
	जम्मा				

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो नाका नाका					
२	टेण्डर फर्म (वार्षिक संख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (संख्या)					

४	अन्य सम्पति					
	जम्मा					

५) सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
	जम्मा					

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	संख्या	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					

	अन्य					
--	------	--	--	--	--	--

द) प्रदेशसंग बाँडफाँट हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरंजन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाउँ/गाउँपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरण:

१०) गाउँ/गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्था:

११) गाउँ/गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरू सम्बन्धी विवरण:

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरण:

अनुसूची ३- राजस्व सुधार योजना तर्जुमा सम्बन्धी झलक

क. अभिमुखीकरण गोष्ठी

ख. तथ्यांक संकलन तथा स्थलगत अवलोकन

ग. ड्राफ्ट प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण

अनुसूची ४-अभिमुखीकरण कार्यशाला र मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरणको उपस्थिति र निर्णय

क. अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठिको उपस्थिति

आज मिति २०६८ साल फाल्गुण ०८ गते विचिला गाउँपालिका संरचनासभको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी विचिला गाउँपालिका - अध्यक्ष श्री चासाड. नुरु शेर्पा ज्यूको अध्यक्षतामा बसी तपस्वील समोजिमको उपस्थितिमा विभिन्न निर्णयहरू गरियो।
तपस्वील

क्र.सं.	नाम थर	पद, कार्यालय	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	चासाड. नुरु शेर्पा	गाउँपालिका अध्यक्ष	९७५१५३२५२२	[Signature]
२	यदुकुमारी राई	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	९९५२९६२७९३	[Signature]
३	शुक्रादेवी राई	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	३८६०५६५६६	[Signature]
४	बाबुमान तामा	४ नं. वडा अध्यक्ष	९६४२०६०६०९	[Signature]
५	अश्विन्दु कार्का	लेखापाल	९८६२२५६८८८	[Signature]
६	सुमित्रा शर्मा	का.पा.स वडा नं. ५	९८०५३८८८८६	[Signature]
७	सिजेमान राई	का.पा. वडा नं. ५	९८६२९८४९९५	[Signature]
८	पद्मा सुब्बा	का.पा. वडा नं. ५	९८४९२९९९९९	[Signature]
९	सुभा राई	कार्यपालिका सदस्य वडा नं. ५	९८६०६५६३६०	[Signature]
१०	शुक्रादेवी राई	वडा नं. ६ का.पा. अध्यक्ष	९८६२२५६८८८	[Signature]
११	निर वहापुर राई	विचिला २ नं वडा अध्यक्ष	९८५२०६५६५९९	[Signature]
१२	अपेक्षा केदाराला	वडा सचिव वडा नं. ४	९८५५६०५८९२	[Signature]
१३	लक्ष्मी चौधरी	वडा-सचिव वडा नं. ३	९८५५६०२८५३	[Signature]
१४	सुभान निरौला	वडा-सचिव, वडा नं. २	९८५२३५२२३९	[Signature]
१५	सुष्मा खड्का	वडा सचिव, वडा नं. ५	९८६२०६८५८२	[Signature]
१६	शाहना लुम्बा	प्रशासन पोर्चा वडा	९८४२२६०८८५	[Signature]
१७	राजेश्वर घले	कार्यपालिका, वडा	९८४९९०४९५५	[Signature]
१८	विमल कनिष्ठा	क.पा.	९८५२९९९९९९	[Signature]
१९	लाम्पा शेर्पा	स.पा.	९९६४९४८६२२२	[Signature]
२०	पद्म शेर्पा	कृषि शाखा	९८५२४६३६८७	[Signature]
२१	ध्यान कुन्ड	पत्रकार, गोरखापत्र दैनिक	९८२२०५८९९४	[Signature]
२२	जदुगण्डापुर राई	का.पा. वडा नं. - १	९८६९६०८४२६	[Signature]
२३	नुरराज श्रेष्ठ	सामदायिक विकास मन्थ		[Signature]
२४	रामराज निरौला	"	९८५२०५९६०६	[Signature]
२५	केदार दाहाल	"		[Signature]

निर्णय

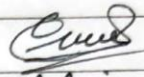
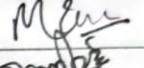
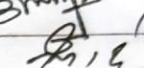
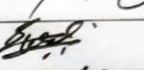
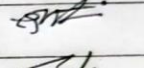
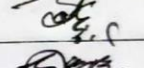
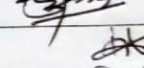
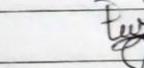
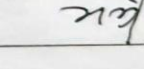

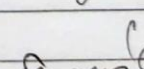
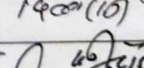
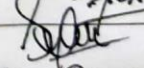
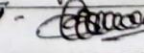

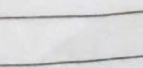
१) विधिले जाडैपालिका, सैखुवाल्माको राजस्व सुधार कार्यो-
 जना तर्जुमा सम्बन्धी प्रामिष्ठुसिकरण तथा कार्यशाला जोड्डी
 २०६८ साल फाल्गुण ०८ गते संपन्न गरियो। प्रामिष्ठुसिकरण
 तथा कार्यशाला जोड्डी कार्यक्रममा राजस्व सुचारु योजना
 को परिचय, महत्व, योजना तर्जुमा प्रहृया, जाडैपालिकाको
 आविर्कि ऐन २०६८ बारेमा प्रहृनुतीकरण तथा ४ वटा समूह
 निर्माण गरी समूहगत हलफल र प्रहृनुतीकरण गरी सु-
 चरा सँडलन गरियो। थप सुचना सँडलनका लागि बडा
 कार्यालय र जाडैपालिकाको शाखा प्रमुख ज्यूहकुले परमर्श-
 दाता सँख्या / शेनीलाई सहयोग गर्ने निर्णय गरियो।

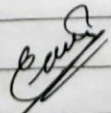
(Handwritten signatures and initials)

ख. मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गोष्ठिको उपस्थिति

आज मिति २०७९ साल जेष्ठ १९ गते चिचिला गाउँपालिका संखुवासभाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गोष्ठि चिचिला गाउँपालिका अध्यक्ष श्री पासाङ, नुर्बु शेर्पा ज्यूको अध्यक्षतामा चिचिला गाउँपालिकाको कार्यालय सभा हलमा बसी तयसील बमो-जिमको उपस्थितिमा विभिन्न विषयहरू गरियो।

तयसील

१. पासाङ, नुर्बु शेर्पा - अध्यक्ष, चिचिला गा.पा. -
२. मनकला राई - उपाध्यक्ष, " -
३. मुन्नाडेकी राई - प्रमुख उपाध्यक्ष अ. " -
४. पूर्ण बहादुर राई - वडाध्यक्ष, वडा नं. १ " -
५. दिनेश कुमार राई - " वडा नं. २ " -
६. जीत बहादुर राई - " वडा नं. ३ " -
७. बाल कुमार तामाङ, " वडा नं. ४ " -
८. चन्द्रकौर राई - " वडा नं. ५ " -
९. इन्द्र बहादुर राई - कार्यपालिका सदस्य " -
१०. पुष्पा राई - " " -
११. भक्तिमाया दाले - " " -
१२. ज्ञान बहादुर गुरुङ, - राजस्व परामर्श समिति, " -
१३. प्रदिप गुरुङ, - राजस्व परामर्श समिति सदस्य -
१४. ज्ञान बहादुर तामाङ, - अ. स्व. ईन्जिनियर -
१५. दिलराज पौडेल - का.स. चिचिला गा.पा. वि.सं. (१०)
१६. रवेन्द्रराज तिरोला - परामर्शदाता टोली सदस्य -
१७. नुषराज श्रेष्ठ - परामर्शदाता, विश्व -
१८. केदार दाल - परामर्शदाता टोली प्रमुख -

निर्णयहरू

१. थिथिला आउँपालिका को राजस्व सुधार कार्यक्रमको तयारी गर्ने क्रममा परामर्शदाता रीत्या सामुदायिक विकास मन्त्रालय, धनकुटा को तर्फबाट योजना तर्जुमाका कार्यकर्ता, प्राथमिकता, विधी, आय सम्भाव्यता, राजस्वको हालको अवस्था, विस्तृत कार्यक्रम, आगामी अवधिमा प्रक्षेपण, अपेक्षित नतिजा र अनुगमन मूल्यांकन सिपको सहित समेटेर तयार गरेको मस्यौदा प्रतिवेदन को कार्रवाही प्रस्तुतिद्वारा गरी सम्बन्धीहरूका युवावर्ग संलग्न गरी सो युवावर्ग समेत समेटी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी पालिकाको पेश गर्ने निर्णय गरियो।

(Signature)

अनुसूची-५: अन्तिम प्रतिवेदन उपर प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्राप्त पृष्ठपोषण

विचित्रा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजनाको अन्तिम प्रतिवेदनको पृष्ठपोषण

क्र.स.	कागजात/ पृष्ठपोषणका क्षेत्रहरू	कैफियत
१.	प्रारम्भिक प्रतिवेदन समयमा बुझाएको	बुझाएको
२.	प्रतिवेदनको विषयसूची दिग्दर्शन अनुरूप भएको	भएको
३.	पालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा तोकिए बमोजिमका चरणहरू, ढाँचाहरू र प्रक्रियाहरू अपनाएको	अपनाएको
४.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको दफा ७ बमोजिम प्रक्रियागत पक्षहरूबारे स्पष्ट हुन राजस्व परामर्श समितिको मातहतमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू समेत ५-७ जनासम्म सदस्य रहेको कार्यदल गठन गरेको	गरिएको
५.	राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा कार्यसँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन	गरिएको
६.	राजस्व सुधार कार्य योजना बनाउने उद्देश्यले अभिमुखीकरण गोष्ठी संचालन भएको तथा दिग्दर्शनले भने बमोजिम पदाधिकारी र कर्दाता प्रतिनिधि भएको प्रमाण	प्रमाण पेश गरिएको छ
७.	कार्यपालिकाको सिफारिसमा दिग्दर्शनमा उल्लेखित बैठक राखी छलफल गरि कार्य प्रक्रिया अघि बढेको देखिन्छ /देखिदैन	देखिन्छ
८.	राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमाको मस्यौदा प्रतिलिपि पुनरावलोकन गर्न पालिकालाई प्रदान गरेको छ/छैन	गरिएको
९.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन	छ
१०.	प्रतिवेदन दिग्दर्शनमा उल्लेखित ढाँचामा विषयवस्तु तथा प्रयास सूचना रहेको छ/छैन	छ
११.	प्रतिवेदन लेखन भाषागत विज्ञता झल्किएको देखिने	भाषागत विज्ञता झल्किए पनि पुनरावलोकन जरुरी छ।
१२.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्ने संयन्त्रबारे उल्लेख गरिएको	छ
१३.	तथ्यांकको स्रोत खुलाइएको	खुलाइएको
१४.	फोटो तथा अन्य प्रयोग भएका सामग्रीहरू प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको	चित्र सूची राख्नुपर्ने
१५.	अन्य सुझाव भएमा राजस्व सुधार कार्ययोजना मा बजेट उल्लेख गरिनुपर्ने	